

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie

Teologické nauky

Helena Smíštelová

**MANŽELSTVÍ A RODINA Z POHLEDU
SYNODY O RODINĚ A JEJICH OBNOVA
PODLE ZÁVĚRŮ SYNODY**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně
s využitím literatury a zdrojů, které jsou uvedeny na konci této práce.

V Olomouci dne 09.03.2016

Helena Smíšitelová

Děkuji vedoucímu práce ThLic. ICLic. Vladimíru Filovi za odborné vedení, připomínky a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytoval. Děkuji také svým nejbližším za trpělivost, kterou se mnou při psaní mé práce měli.

Helena Smíšitelová

OBSAH

ÚVOD	6
1. MANŽELSTVÍ A RODINA PODLE BOŽÍHO PLÁNU.....	9
1.1. Člověk z pohledu stvoření.....	9
1.2. První hřích.....	10
1.3. Manželství podle Božího plánu.....	11
2. MANŽELSTVÍ A RODINA Z POHLEDU CÍRKVE	12
2.1. Manželství a rodina v pokoncilních církevních dokumentech.....	12
2.2. Právní rámec manželství	16
2.3. Svatební obřad.....	22
2.4. Věřící a církevní nauka o manželství a rodině	24
3. PASTORACE MANŽELŮ A RODIN.....	26
3.1. Vzdálenější příprava na manželství.....	26
3.2. Bližší příprava na manželství	27
3.3. Nejbližší příprava na manželství	28
3.4. Pastorec manželů.....	29
3.5. Vlivy působící na manželství jako podněty pastorec	30
3.6. Rodiny pečující o staré a postižené	31
4. NEREGULÉRNÍ MANŽELSKÉ SVAZKY	32
4.1. Manželství na zkoušku	32
4.2. Volné soužití	33
4.3. Katolíci žijící pouze v civilním manželství.....	35
4.4. Rozvedení žijící v novém svazku.....	35
4.5. „Manželství“ osob stejného pohlaví.....	39
4.6. Genderová teorie	40
4.7. Homosexualita a homosexuální chování.....	40
5. ZODPOVĚDNÝ PŘÍSTUP K RODIČOVSTVÍ.....	43
5.1. Otevřenost novému životu	43
5.2. Přírozené metody regulace porodnosti.....	44
5.3. Antikoncepce	45
5.4. Děti: ano či ne?	45
5.5. Obtíže při výchově dětí	48
6. PROCES PROHLÁŠENÍ MANŽELSTVÍ ZA NEPLATNÉ.....	51
6.1. Žaloba.....	53
6.2. Soudní proces	54
6.3. Zkrácené manželské řízení před biskupem	57
6.4. Listinné řízení	58
6.5. Pastorační péče po vynesení rozsudku.....	58
ZÁVĚR	60
POUŽITÁ LITERATURA.....	62
JINÉ ZDROJE.....	65
PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	67

ANOTACE.....	68
ANNOTATION	69
SEZNAM GRAFŮ.....	70
SEZNAM TABULEK.....	71

ÚVOD

Manželství, rodina – to jsou pojmy staré stejně jako lidstvo samo. Každý z nás se narodil z nějakého vztahu, a kdo měl to štěstí, vyrůstal v rodině založené na harmonickém vztahu muže a ženy. Taková rodina mu pak poskytla potřebnou lásku a pocit bezpečí, aby mohl objevovat svět a vyrůst ve zralou osobnost, schopnou předávat lásku a dobré rodinné vztahy dalším generacím.

V dnešní době jsme však svědky neutěšeného stavu v rodinách. Vzájemné „ano“ či „slib lásky, úcty a věrnosti“ někteří lidé nevyslovují s přesvědčením, že je to na celý život, a při prvních problémech se jejich vztah rozpadá. Mnoho dětí pak vyrůstá pouze s jedním z rodičů, k druhému jezdí jen na návštěvu anebo ho vůbec neznají. Někteří takto žijí od malička a nemají tudíž ani možnost poznat teplo rodinného krbu. Pozice rodiny jako významné instituce pro každého člověka je tak oslabena a mnozí ji pokládají jenom za jednu z alternativ vzájemného soužití muže a ženy. Jiní zase vstupují do životního svazku s osobou stejného pohlaví. Jedním z významných faktorů, které mají vliv na změnu postojů k manželství a rodině, jejichž důležitost je staletími potvrzena, je podle mého názoru odklon člověka od Boha a s tím související neuznávání tradičních morálních hodnot a zaměřenost na sebe samého.

Předložená práce si klade za cíl poukázat na dobra celoživotního manželského svazku v tom smyslu, jak jej zamýšlel Bůh ve svém plánu se stvořením, a na snahu církve vést lidi k nápravě svých vztahů v souladu s Božím záměrem.

Vlastní práce je rozdělena do šesti částí. První část letmo nahlíží na Boží plány s manželstvím a rodinou. Ty jsou pak rozvedeny v církevní nauce o manželství, kterou se zabývá druhá část práce. Tyto části tak ukazují ideální stav – vzor, podle kterého by se měli muž a žena snažit svůj vztah budovat. Jsou zde uvedeny i pasáže dotýkající se těch lidí, jejichž manželství se sice rozpadlo, ale kteří zůstali žít ve stavu, který je v souladu s pohledem církve na nerozlučitelnost svátostně uzavřeného a dokonaného manželství.

K manželství jako jedné z možností volby životního stavu je třeba vést děti již od malička. Přípravou na manželství se zabývá třetí část práce. Sňatek je pouze začátkem společného manželského života. Proto tato část přibližuje i pastorační péči stávajících manželství a poukazuje zároveň na obtíže smíšených manželských svazků. Rodiny

pečující o postižené a staré lidi mají své vlastní problémy a potřebují zvláštní pastorační péči. Na tuto skutečnost třetí část práce poukazuje také.

Čtvrtá část se zabývá neregulérními manželskými svazky. Jedná se o svazky, které nejsou v souladu s Božím záměrem se svazkem muže a ženy. I když lidé v těchto vztazích žijí, církve na ně nezapomíná. Věří v možnost jejich obrácení a s důvěrou doufá v neskonalé Boží milosrdenství. Uvedená část také reaguje na soužití osob stejného pohlaví. Církev takto žijící lidi neodsuzuje, v žádném případě však nesouhlasí se způsobem jejich života a staví se proti legalizaci těchto svazků nebo jejich zrovnoprávnění s manželstvím.

Vyvrcholením manželské lásky jsou děti. Právě zodpovědnému přístupu k rodičovství je věnována pátá část práce. Připomíná, že každý manželský akt má být otevřený možnosti vzniku nového života. Vybízí k regulaci porodnosti pouze použitím přirozených metod a odmítá používání antikoncepce, která je v dnešní době k zabránění početí používána nejvíce. Ve svém závěru se dotýká problémů při výchově dětí.

Poslední část je věnována procesu, který se zabývá projednáváním neplatnosti manželství, a to od podání žaloby až do vynesení rozsudku. Pojednává též o pastorační péči, kterou tito lidé v průběhu období, které je pro ně nelehké, potřebují. Poukazuje také na možnost projednat manželskou kauzu v některých případech v rámci listinného řízení anebo v rámci nedávno zavedeného zkráceného řízení před biskupem.

Církev si uvědomuje nelehkou a přitom důležitou úlohu rodin v dnešním světě, jejich nezastupitelnou roli při výchově dětí. Vždyť i jednorozený Boží Syn vyrůstal v lidské rodině. Právě proto svolal papež biskupskou synodu, která se aktuálními problémy současných rodin zabývala.

Synoda mimo jiné potvrdila platnost nauky o nerozlučitelnosti manželství. Ne vždy je však manželský svazek prožíván „ideálním“ způsobem. Bůh je ale milosrdný a proto ani církve v žádném případě neodsuzuje lidi, kteří žijí ve svazcích, jež nejsou v souladu s církevní naukou o manželství. Chce svým pastoračním působením doprovázet všechny, rozlišovat mezi jednotlivými nedokonalými způsoby soužití lidí a povzbuzovat ty, kteří svým životem svědčí o kráse křesťanského manželství. Pastorační vedení má vést lidi k tomu, aby si uvědomili situaci, ve které žijí, a snažili se svůj vztah uvést do souladu

s Božím plánem o manželském svazku. Synodní otcové kladou důraz také na přípravu k manželství, jež by mohla napomoci snoubencům zodpovědněji přistupovat k uzavření trvalého manželského svazku. Upozorňují zároveň na důležitost odpuštění a potřebu usmíření se v již existujících rodinách při řešení nejrůznějších situací běžného rodinného života.

1. MANŽELSTVÍ A RODINA PODLE BOŽÍHO PLÁNU

1.1. Člověk z pohledu stvoření

Člověk není na světě sám od sebe nebo v důsledku nějaké náhody. Byl stvořen Bohem na základě Božího plánu. Všechno stvoření souvisí s Božím plánem týkajícím se spásy.¹ Bůh chce pro člověka jen vše dobré. Proto při zkoumání smyslu života člověka a s ním souvisejícího smyslu manželství je třeba vidět tyto skutečnosti v souvislosti s Božím plánem.

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil...“ (Gn 1,27). Tato krátká věta nám může napovědět mnohé o Božích záměrech. Člověk byl tedy stvořen jako muž a žena. *„Muž i žena jsou stejným Božím obrazem: oba jsou Adamem, oba mají společné jméno Člověk.“*² Jedná se o dva „způsoby“ lidského bytí, které jsou navzájem rovnocenné, vzájemně se přitahují a doplňují. Člověk teprve v ženě nachází rovnocenného partnera, mezi dříve stvořenými tvory jej nenalezl (Gn 2,20 a násl.). Mužství a ženství přitom určují osobitost daného člověka.³ Dále se v Bibli dozvídáme, že Bůh vytvořil ženu z žebra člověka (Gn 2,22). Tato pasáž bývá často zneužívána pro odůvodnění nadvlády muže nad ženou. Je třeba si však uvědomit, že člověk při stvoření ženy spal, jejímu stvoření nenapomáhal, vše je ryze Božím dílem, „... člověk přichází vlastně vždycky k hotovému ...“⁴ Žena byla stvořena se stejnou důstojností jako muž. Vždyť ten sám nad ní radostně žasne: *„Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla!“* (Gn 2,23). Bůh navíc shledává, že všechno, co stvořil, je dobré – dobrá jsou tedy obě pohlaví člověka a obě jako taková odpovídají Božímu záměru.

Bůh vše koná s láskou. Má-li být člověk Božím obrazem, je povolán k tomu, aby lásku kolem sebe rozdával a sám ji také přijímal, nemůže být proto sám.⁵ Je vlastně

¹ Srov. ŽÁK, Vladislav. *Na počátku. Výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1990, s. 29.

² ZVĚŘINA, Josef. Člověk jako muž a žena. *Teologické texty*, říjen 1994, roč. 4., č. 5 (50*), str. 148.

³ Srov. MIRAS, Jorge. BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina*. Pardubice: Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s., 2014, s. 16.

⁴ ŽÁK, Vladislav. *Na počátku. Výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1990, s. 47.

⁵ Srov. MIRAS, Jorge. BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina*. Pardubice: Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s., 2014, s. 16.

jakýmsi zástupcem Boha na zemi. Z tohoto důvodu také podmanění si země a panování nad světem má být činěno po Božím vzoru s láskou.⁶ Člověk se při podmaňování země nemá chovat svévolně, nýbrž zodpovědně, a nemá jí škodit.

Bůh dal lidem své požehnání: „*Plodte a množte se a naplňte zemi.*“ (Gn 1,28). Plození, při kterém vzniká nový život, je tedy oním požehnáním, které dal Bůh člověku, aby tak mohl mít podíl na stvořitelském díle Jeho samotného.⁷

1.2. První hřích

Člověk – muž i žena – byli stvořeni jako dokonalí tvorové. Vládla mezi nimi navzájem a také mezi nimi a ostatními tvory naprostá harmonie, která plynula z jejich přátelského vztahu s Bohem.⁸

Po prvním hříchu se tento dokonalý soulad vytratil. Muž a žena již nedovedli žít automaticky v ideálním společenství, které je tolik potřebné pro manželství. Do světa vstoupilo zlo, lidská přirozenost byla poznamenána hříchem. Muž a žena se navzájem začali obviňovat,⁹ zakořenil se v nich sklon ke zlému, touha k ovládnutí toho druhého.¹⁰ Museli a dodnes musí s námahou budovat svůj vzájemný vztah a usilovat o jeho co nejdokonalejší podobu. Toto všechno je důsledkem zneužití své svobody, kterou dostali darem od Boha, důsledkem jejich pýchy a touhy vyrovnat se Bohu (Gn 3,5).

⁶ Srov. ŽÁK, Vladislav. *Na počátku. Výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1990, s. 31.

⁷ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 1 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>. Srov. KKC, č. 372.

⁸ Srov. MIRAS, Jorge. BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina*. Pardubice: Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s., 2014, s. 17. Srov. KKC, č. 374 - 376.

⁹ Srov. ŽÁK, Vladislav. *Na počátku. Výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1990, s. 57. Srov. Gn 3,12 a násl.

¹⁰ Srov. MIRAS, Jorge. BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina*. Pardubice: Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s., 2014, s. 18.

1.3. Manželství podle Božího plánu

Jak již bylo řečeno, první lidé byli dokonalými tvory. Stejně dokonalý byl i jejich vzájemný vztah. Jejich spoluúčast při vzniku nového života vychází z Božího plánu (Gn 1,28).

„Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“ (Gn 2,24). V tomto verši člověk přímo dostává od svého Stvořitele „návod“ ke vzájemnému soužití muže a ženy. Uvádí se zde, že muž nachází svoji partnerku pro manželství mimo svoji původní rodinu, hovoří se zde o manželství, které je uzavřeno mezi jedním mužem a jednou ženou a dále je zde zmíněn intimní tělesný vztah mezi mužem a ženou, při kterém vzniká nový člověk. Že je tento výrok Písma stále platný dokazuje i Ježíš, který se na něj odvolává při odpovědi farizeům na otázku týkající se rozluky manželství (srov. Mt 19,4 - 6; Mk 10, 6 – 9).

Prvním hříchem došlo k narušení dokonalé harmonie mezi stvořením a tím i mezi mužem a ženou. Ježíš Kristus svou smrtí na kříži znovu nastolil prostor pro to, aby muž a žena mohli žít svůj vztah podle původních Božích plánů.¹¹ Pro obnovu dnešních manželství a budování kvalitních vztahů v rodinách je proto třeba poznat Stvořitelův záměr s mužem a ženou, s jejich vztahem,¹² a snažit se k němu co nejdokonaleji přiblížit a uskutečňovat ho ve svém každodenním všedním životě.

¹¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 2 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>. Srov. KKC, č. 372.

¹² Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 3 - 4.

2. MANŽELSTVÍ A RODINA Z POHLEDU CÍRKVE

Církev se od začátku vyjadřovala k otázkám týkajícím se manželství a snažila se napravit nesprávné názory na soužití muže a ženy. Např. synoda v Gangre v polovině 4. století vyslovila tresty za pohrdání lidmi žijícími v manželství či za vyvyšování zdrženlivosti nad manželským životem.¹³ Sv. Augustýn považuje manželství za dobro pro člověka, když své pojednání o něm nazval „*O dobru manželském*“. Společenství muže a ženy označuje za první přirozený svazek lidské společnosti.¹⁴

2.1. Manželství a rodina v pokoncilních církevních dokumentech

Manželství a rodina jsou instituce živé, neustále se vyvíjející. Problematika, která se jich týká, je proměnlivá, a je specifická pro různá historická období. Aktuálními potřebami a nesnáze manželství a rodiny v konkrétní době se zabývají také církevní dokumenty.

Pastorační konstituce *Gaudium et spes* hovoří o problematice manželství a rodin v dnešním světě. Uvádí, že manželství má svůj počátek u Pána: „... *sám Bůh je původce manželství...*“, ¹⁵ tento svazek je svátostí, vyzdvihuje hodnotu manželské lásky a poukazuje na jeden z cílů manželství – plození a výchovu dětí, čímž muž a žena spolupracují na Božím stvořitelském díle.¹⁶ Dotýká se také regulace porodnosti, k níž mají být použity způsoby, jež nejsou odmítány učitelským úřadem církve.¹⁷ V závěru pak vyzývá některé skupiny lidí, aby svou prací a svým životem každý podle svých možností přispěli k utváření, prosazování a uskutečňování pravých křesťanských hodnot manželství.¹⁸

¹³ „Kán. 59. Jestliže kdo pohrdá manželstvím a zbožnou křesťanku proklíná za to, že spí se svým mužem, anebo kdo to považuje za vinu, tak jako by (ona manželka) nemohla vejít do Božího království, ať je vyobcován z církve. Kán. 68. Jestliže se někdo z těch, kdo kvůli Pánu zachovávají zdrženlivost, vyvyšuje nad ty, kdo žijí v manželství, ať je vyobcován z církve.“ HRDINA, Antonín. *Texty ke studiu kanonického práva*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998, s. 68.

¹⁴ Srov. AUGUSTIN. *Aurelius Augustinus. Říman – člověk – světec*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 264.

¹⁵ II. Vatikánský koncil. Pastorační konstituce *Gaudium et spes*, O církvi v dnešním světě (7. prosince 1965), č. 48 [on line, cit. 2015-11-17]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html.

¹⁶ Srov. Tamtéž, č. 50.

¹⁷ Srov. Tamtéž, č. 51.

¹⁸ Srov. Tamtéž, č. 52.

Problematiku intimního manželského života rozebírá papež Pavel VI. v encyklice *Humanae vitae*. Odmítá manželský styk, který není otevřený novému životu,¹⁹ vyzývá manžele k čestným způsobům kontroly porodnosti a vlády, aby nedovolily porušování přirozeného a Božího zákona.²⁰ Zároveň poukazuje na neblahé důsledky, které s sebou nese používání antikoncepčních metod regulace porodnosti, a poukazuje, že i v této oblasti lidského života existují hranice, které člověk nesmí překročit.²¹ Papež dále vyzývá vědce a zdravotníky, aby objasňovali a používali metody, které jsou v souladu s vírou,²² kněžím pak klade za úkol srozumitelně a úplně předkládat věřícím církevní nauku týkající se předávání lidského života.²³

Apoštolská adhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* hovoří o evangelizačním poslání rodiny. „Rodiče nejen učí své děti evangeliu, ale i sami zakoušejí vliv evangelia, dětmi niterně prožitého. Taková rodina se stává hlasatelkou evangelia i jiným rodinám a celému prostředí, ve kterém žije.“²⁴

Nad úkoly současné křesťanské rodiny nad problematikou pastorace rodin se zamýšlí Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio*. Každá rodina má plnit úkoly, které jí dal Bůh – má být otevřená přijetí nového života a vytvářet a uchovávat ve svém společenství vzájemnou lásku.²⁵ Bez lásky nemůže žádná rodina žít a plnit své poslání.²⁶ Adhortace se zmiňuje o postavení ženy v rodině i ve společnosti a vyžaduje docenění její práce pro rodinu,²⁷ hovoří o důležitosti muže jako manžela a otce²⁸ a také o přínosu starších osob žijících v rodinném společenství. Rodina nemůže být uzavřená jen sama do sebe, nýbrž „... je povolána sloužit budování Božího království v dějinách tím, že se podílí na životě a poslání církve.“²⁹ Jednotliví členové rodiny mají svým příkladným životem vydávat

¹⁹ Srov. PAVEL VI. Encyklika *Humanae vitae*, O správném řádu předávání lidského života (25. července 1968), č. 11 [on line, cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>.

²⁰ Srov. Tamtéž, č. 23.

²¹ Srov. Tamtéž, č. 17.

²² Srov. Tamtéž, č. 24 a 27.

²³ Srov. Tamtéž, č. 28.

²⁴ PAVEL VI. Apoštolská adhortace *Evangelii nuntiandi*, Hlásání evangelia (8. prosince 1975). Praha, Zvon, 1990, č. 71.

²⁵ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 17.

²⁶ Srov. Tamtéž, č. 18.

²⁷ Srov. Tamtéž, č. 22 – 24.

²⁸ Srov. Tamtéž, č. 25.

²⁹ Tamtéž, č. 49.

svědectví víry a přibližovat Krista těm, kdo jsou nevěřící.³⁰ Na konci adhortace se Jan Pavel II. věnuje důležitosti pastorační péče křesťanských rodin a citlivému přístupu při pastoraaci rodin, které se nacházejí ve svízelných situacích nejrůznějšího druhu, jakož i těm, kteří žijí v neregulérních svazcích. Za vzor všem dává nazaretskou Rodinu Ježíše, Marie a sv. Josefa.

Tématu rodiny se také věnuje Jan Pavel II. ve svém Dopise rodinám. Poukazuje, že „... je rodina první a nejdůležitější cestou ...“³¹ církve. Ta má v rámci svého působení rodině sloužit. Vyzdvihuje důležitost rodin, které žijí v souladu s morálními lidskými hodnotami.³² Hovoří také o manželské lásce, která je náročná, o dětech jako plodu vzájemného se darování manželů a jejich výchově, jež je společným právem a zároveň povinností obou rodičů, dále pak o vzájemné úctě mezi jednotlivými členy rodiny mezi sebou a jiných skutečnostech, které jsou společným dobrem pro manžele, celou rodinu a tím i pro lidskou společnost. Poukazuje na skutečnost, že láska mezi mužem a ženou v manželství je odrazem nesmírné Boží lásky.³³

Benedikt XVI. ve své encyklice O křesťanské lásce *Deus caritas est* přirovnává vzájemnou lásku muže a ženy v manželství k lásce Boha ke svému lidu. Přitom „obrazu monoteistického Boha odpovídá monogamní manželství.“³⁴ Míru Boží lásky ke každému jednotlivému člověku pak manifestuje darování vlastního Syna pro spásu lidí.³⁵ Jedná se tedy o lásku nevýslovnou, neboť darovat vlastní život pro někoho jiného je vrcholem lásky. Aby mohl člověk lásku kolem sebe rozdávat, musí ji také odněkud přijímat. Oním pramenem lásky je pro každého z nás Ježíš Kristus.³⁶

Ve své další encyklice *Caritas in veritate* Benedikt XVI. zmiňuje odpovědné užívání lidské sexuality ve spojitosti s regulací porodnosti, která má pak vliv na celkový

³⁰ Srov. Tamtéž, č. 52.

³¹ JAN PAVEL II. *Dopis rodinám*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1994, č. 2.

³² Srov. Tamtéž, č. 3.

³³ Srov. Tamtéž, č. 18.

³⁴ BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est*, O křesťanské lásce (25. prosince 2005). Praha: PAULÍNKY, 2006, č. 11.

³⁵ „*Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný. Vždyť Bůh neposlal svého Syna na svět, aby svět soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen.*“ Jan 3, 16 – 17.

³⁶ Srov. BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est*, O křesťanské lásce (25. prosince 2005). Praha: PAULÍNKY, 2006, č. 7.

zdravý rozvoj společnosti. V méněčetných rodinách dle něj dochází také k nesnadnější výchově dětí ve vztahu ke společnému dobru.³⁷

Vírou v rodinném prostředí se zabývá papež František v encyklice o víře *Lumen fidei*. Rodina je prostředím, ve kterém se malý človíček poprvé s vírou setkává a víra ho pak doprovází po celý jeho život.³⁸ Proto pro správný rozvoj víry dítěte je správně žitá víra v rodině velice důležitá.

Apoštolská exhortace papeže Františka *Evangelii gaudium* znovu připomíná důležitost rodiny jako místa, v němž se dítě učí uvědomovat si sebe sama a v němž je mu předávána víra. Manželství je pak nazváno svazkem, který je důležitý nejen pro konkrétní pár, ale především pro celou společnost.³⁹

Obrovský význam manželství pro celou společnost zdůraznila i Kongregace pro nauku víry. V úvodu knižního vydání některých jejích dokumentů týkajících se manželství je výstižně řečeno: „...obdobia, v ktorých manželstvá a rodiny prekvitali, boli pre ľudstvo zároveň obdobiami prosperity. Ak manželstvo a rodinu postihne kríza, má to citelné dôsledky pre manželov a pre ich deti, ale aj pre štát a pre Cirkev.“⁴⁰ Ve stejném duchu hovoří i někteří civilní autoři: „Manželstvo vždy bolo hlavným a najefektívnejším spôsobom, ako vychovať zdravé, šťastné a integrované deti. Zdravie a poriadok v spoločnosti závisia od výchovy zdravých, šťastných a integrovaných detí. Preto by zákon mal uznávať a podporovať manželstvá, aj keby vôbec nebral do úvahy bežné priateľstvá.“⁴¹

³⁷ Srov. BENEDIKT XVI. Encyklika *Caritas in veritate*, O integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě (29. června 2009). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, č. 44.

³⁸ Srov. FRANTIŠEK. Encyklika *Lumen fidei*, Světlo víry (29. června 2013). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013, č. 52 – 53.

³⁹ Srov. FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, O hlásání evangelia v současném světě (24. listopadu 2013). Praha: Paulínky, 2014, č. 66.

⁴⁰ KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014, s. 7.

⁴¹ GIRGIS, Sherif. ANDERSON, Ryan T. GEORGE, Robert P. *Čo je to manželstvo? Obhajoba zväzku muža a ženy*. Ivanka pri Dunaji: Kolégium Antona Neuwirtha, 2013, s. 17.

2.2. Právní rámec manželství

Kodex kanonického práva⁴² obsahuje základní normy týkající manželství. Principy jím vyjádřené vycházejí z Božího zjevení, zaznamenaného v Písmu svatém.

Manželství je trvalým společenstvím muže a ženy (kán. 1055, § 1). Jedná se tedy o svazek, pro který se muž a žena rozhodují na celý život. Člověk je Bohem povolán k tomu, aby žil ve společenství: „...není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“ (Gn 2,18).

Manželství je „... zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí...“ (kán. 1055, § 1). Bůh stvořil muže a ženu, aby byli pro sebe navzájem darem. Vzhledem k tomu, že jsou rozdílní, mohou se doplňovat a Bůh je přitom uschopňuje k předávání života svým dětem: „*Plodte a množte se a naplňte zemi.*“ (Gn 1,28). Předávání nového života je přitom úzce spojeno s výchovou dětí, která zdaleka není jednorázovou záležitostí. Proto je nutné, aby manželství bylo trvalým svazkem a tak mohli manželé zodpovědně plnit povinnost, kterou na sebe vzali, tj. vychovávat své potomky a dovést je až na práh dospělosti.

Křesťanští manželé nejsou ve svém snažení budovat celoživotní pevný svazek a vytvářet láskyplný domov svým dětem sami. Jejich snaze napomáhá sám Bůh, neboť manželství „... je mezi pokřtěnými povýšeno Ježíšem Kristem na svátost“ (kán. 1055, § 1). Také kněží mají povinnost poskytovat pastorační péči nejen těm osobám, které se na přijetí svátosti manželství teprve připravují, nýbrž i těm mužům a ženám, kteří v tomto svazku již žijí (kán. 1063).

„*Podstatnými vlastnostmi manželství je jednota a nerozlučitelnost...*“ (kán. 1056). Tuto skutečnost by si zvláště v dnešní době, plné ztroskotaných manželských vztahů, měli lidé vstupující do manželství uvědomit především. Vždyť mnozí uzavírají sňatek s myšlenkou: „Když nám to nebude klapat, tak se rozejdeme“, a ani si neuvědomují, jaké problémy a citová zranění takový rozchod způsobuje.

⁴² Kodex kanonického práva – Codex iuris canonici – je právní dokument katolické církve latinského obřadu. Ten současně platný byl vyhlášen Janem Pavlem II. dne 25.01.1983 a jeho účinnost nastala 27.11.1983 (první neděle adventní). Bývá označován CIC/1983.

Jednota přitom znamená svazek jednoho muže a jedné ženy. Spojení dvou osob stejného pohlaví nebo svazek jednoho muže s více ženami či jedné ženy s více muži anebo nový svazek uzavřený za života předchozího manžela či manželky nelze nazvat manželstvím.⁴³ Jednota rovněž vylučuje svazek, ve kterém by společně žilo několik mužů a několik žen (tzv. skupinové manželství).

Nerozlučitelnost⁴⁴ vyjadřuje skutečnost, že se tento vťah muže a ženy existuje po celou dobu jejich života.⁴⁵ Jedná se o vnitřní nerozlučitelnost, kdy manželé svůj souhlas s uzavřením manželství nemohou později zrušit nebo odvolat. Teprve smrtí jednoho z nich manželství přirozeně zaniká (kán. 1141). V případě nejasností, zda manželský partner žije či zemřel, ho lze prohlásit za mrtvého (kán. 1707). Pokud by se zjistilo, že manžel, který byl prohlášen za mrtvého, žije, manželství takovýchto partnerů stále trvá.⁴⁶

Vnější autoritou může být manželství zrušeno:

- ve prospěch víry pokřtěné strany na základě pavlovského privilegia manželství mezi dvěma původně nepokřtěnými (kán.1143; 1 Kor 7,12 – 15),
- ze spravedlivého důvodu na základě tzv. petrovského privilegia manželství mezi jednou stranou pokřtěnou a druhou nepokřtěnou nebo mezi dvěma pokřtěnými, pokud spolu po uzavření sňatku nezačali sexuálně žít (kán 1142). Takové manželství může zrušit jedině papež na základě žádosti alespoň jedné strany,⁴⁷
- v případě polygamií manželství mezi nepokřtěnými, pokud manžel (manželka) se nechá pokřtít v katolické církvi, smí si ponechat jen jednu

⁴³ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997, s. 234 – 235. Srov. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 37.

⁴⁴ „Základem nerozlučitelnosti manželství je neodvolatelná Boží věrnost smlouvě. (...) tak jako Bůh dodržuje svůj slib, i když padneme, tak i manželská láska a věrnost platí „v dobrém i ve zlém“.“ BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 48 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

⁴⁵ Srov. „... takže již nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ (Mt 19,6)

⁴⁶ Srov. CIC, kán. 1643. V tomto případě se nejedná o definitivní, konečnou překážku k případnému uzavření nového manželství.

⁴⁷ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Krigl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997, s. 266 – 267. Srov. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 40.

manželku (jednoho manžela) a zbylé propustit (kán. 1148); v našem prostředí takováto situace není obvyklá,⁴⁸

- v případě manželství uzavřeného mezi nepokřtěnými, pokud jeden partner upadne do zajetí, ve kterém přijme křest v katolické církvi, a nemůže se kvůli zajetí nebo pronásledování vrátit ke své původní rodině, může uzavřít nové manželství (kán. 1149). Také tyto situace se v našem prostředí běžné nevyskytují.

Pavlovského privilegia lze užít jen při splnění předem vymezených podmínek:

- v manželství původně dvou nepokřtěných se jeden z nich nechá pokřtít,
- nepokřtěný partner z manželství odejde, přičemž pokřtěný partner k tomuto odchodu nedá žádnou záminku (kán. 1143),
- nepokřtěný partner nechce s pokřtěným dále žít a tolerovat jeho víru. Na tuto možnost je nepokřtěný partner dotazován (kán. 1143 § 2).

Vstup do manželského života je pro muže i ženu zásadní změnou. Vznikají jim nejen nová práva, ale také povinnosti. Jedná se o stejná práva a povinnosti jak pro manžela, tak i pro manželku, při respektování přirozené odlišnosti muže a ženy (kán. 1135) a s příchodem dětí pak společná starost o jejich výchovu a rozvoj ve všech oblastech lidského života (kán. 1136).

Kodex kanonického práva uvádí zneplatňující překážky, při jejichž výskytu je osoba nezpůsobilá uzavřít manželství (kán. 1073). Některé z nich lze odstranit dispencí, u jiných se dispens uděluje výjimečně nebo nikdy. Mezi zneplatňující překážky patří nízký věk (kán. 1083), tělesná neschopnost vykonat manželský styk (kán. 1084), trvající manželský svazek (kán. 1085), rozdílné náboženské vyznání (kán. 1086), přijetí svátosti svěcení (kán. 1087), složení řeholních slibů (kán. 1088), únos či zadržování nevěsty bez jejího souhlasu (kán. 1089), podíl na smrti vlastního partnera či současného partnera budoucí/ho manželky/manžela (kán. 1089), pokrevní příbuzenství (kán. 1091),

⁴⁸ V případě přijetí křtu manželkou muže žijícího v polygamii se uplatní privilegium Paulinum, stejně jako při přijetí křtu manželem ženy, která má více „manželů“. Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: OP Krystal, 2006 a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 179.

švagrovství (kán. 1092), veřejná počestnost (v případě minulého soužití s nějakou osobou nelze uzavřít manželství s jejími pokrevními příbuznými v prvním stupni přímé linie; kán. 1092), zákonné příbuzenství – osvojení (kán. 1094).

Pro vstup do manželství se muž i žena musejí svobodně rozhodnout a svůj souhlas musí podle zákona veřejně vyjádřit (kán. 1057, § 1).⁴⁹ Přitom dochází ke vzájemnému darování se tomu druhému a jeho bezpodmínečného přijetí (kán. 1057, § 2).

Pro platnost souhlasu je důležitá jeho vnitřní kvalita. Některé jeho vady mohou mít za následek neplatnost manželství od začátku, neboť souhlas v takovémto případě vlastně nikdy nebyl udělen.⁵⁰ K těmto vadám patří, jestliže osoba uzavírající manželství nemá dostatečné užívání rozumu (kán. 1095, § 1), má poruchu soudnosti ve vztahu k podstatným manželským právům a povinnostem (kán. 1095, § 2), není z psychických důvodů schopná převzít podstatné manželské povinnosti (kán. 1095, § 3), nemá alespoň základní znalosti o tom, co vlastně manželství je (kán. 1096), jestliže dojde k uzavření manželství s jinou osobou, než bylo plánováno (kán. 1097, § 1), pokud druhá strana nemá konkrétní požadovanou vlastnost (kán. 1097, § 2), v případě omylu co do jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství, pokud by tyto vlastnosti měly ovlivnit vůli uzavřít manželství (kán. 1099), jde-li o podvod za účelem uzavření manželství, který se týká nějaké vlastnosti partnera, jež může vážným způsobem narušit společenství manželů (kán. 1098), jestliže dojde k úmyslnému rozporu mezi souhlasem projeveným navenek a vnitřním smýšlením (kán. 1101), jestliže je platnost manželského souhlasu vázána na podmínku, která není splněna (kán. 1102) nebo dojde-li k uzavření manželství pod vlivem násilí nebo strachu (kán. 1103).

Uzavření manželství je nazýváno sňatkem. Dochází k němu při slavení svatebního obřadu (viz kapitola 2.3).

Kodex kanonického práva dovoluje uzavřít manželství také tajně, pokud k tomu existují vážné a naléhavé důvody (kán. 1130).⁵¹

⁴⁹ Souhlas se vstupem do manželství je nutný i při uzavírání civilního manželství. Srov. § 656 – 676 *Zákona č 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.*

⁵⁰ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo.* Praha: Jan Krigl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997, s. 253.

⁵¹ „*Takovým důvodem by mohla být hrozba pohoršení (nupturienti jsou svým okolím obecně považováni za manžele), skutečnost, že manželství nelze uzavřít podle norem světského práva (pokud např. je zákaz*

V některých případech může nastat situace, kdy muž nebo žena mají pochybnosti, zda jejich manželství bylo před Bohem platně uzavřeno. Tuto nejistotu lze odstranit zplacením manželství. Církevní právo umožňuje:

- prosté zplacení, tj. konvalidace (kán. 1156 – 1160) – používá se v situaci, kdy v době uzavření manželství existovala zneplatňující překážka, která již neexistuje nebo byla dispenzována. V tomto případě je třeba obnovit manželský souhlas a manželství je zplaceno od vyslovení manželského slibu,
- zplacení v základu, tj. sanace (kán. 1161 – 1165) – používá se v mimořádných situacích, nedochází při něm k obnově manželského slibu, ale souhlas s uzavřeným manželstvím u obou partnerů stále trvá. Sanací je manželství zplaceno od samého začátku.

Na světě žije mnoho manželských dvojic, u nichž jeden z partnerů je katolického vyznání a druhý křesťan jiného vyznání nebo nepokřtěný. Těmto dvojicím je třeba věnovat zvláštní pozornost již při bezprostřední přípravě na manželství:

- katolický partner musí prohlásit, že bude odstraňovat nebezpečí ztráty své víry, dále musí slíbit, že udělá všechno pro to, aby všechny děti byly pokřtěny v katolické církvi a vychovávány podle jejího učení,
- nekatolický partner musí být seznámen se závazky katolického partnera,
- oba partneři jsou poučeni o účelu a podstatných vlastnostech manželství a žádný z nich je nevylučuje (kán. 1125).

uzavřít manželství v sekulárním právu v rozporu s přirozeným nebo církevním právem – například z důvodu, že nupturienti náleží každý k jiné rase -, anebo je tu velmi závažný důvod, pro který má skutečnost uzavření manželství zůstat v oboru státního práva utajena), situace pronásledování církve, především spojená se zákazem církevních sňatků anebo spojená pro dané nupturienty s velmi závažnou nesnází; velká sociální nerovnost nupturientů, která by jim způsobila jako manželům velmi závažné nesnáze.“ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: OP Krystal, 2006 a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 138 – 139.

„Nepřichází v úvahu v situaci, že si manželé u nás chtějí uchovat sociální výhody svobodných nebo vdovců. Je to pro situace, jako když například v islámských zemích hrozí muslimovi za křesťanský sňatek trest smrti apod.“ BOTEK, Libor. ORLITA, Karel. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz*, s. 15. [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Manzelske_pravo.pdf.

Taková manželství kladnou zvýšené nároky na oba manžele, důležitá zde je velká tolerance obou partnerů a vzájemné respektování náboženské svobody takovým způsobem, aby nedocházelo z jedné či z druhé strany k nátlaku na změnu náboženského vyznání. V pastorační činnosti je vhodné vyhledávat a podporovat ty oblasti společného života, které oba manžele spojují. Obtíže mohou nastat v rozdílných názorech především při výchově dětí.⁵² Je důležité, aby nekatolický partner měl jasné představy o křesťanském pojetí manželství, nebránil svému partnerovi v plnění jím daných příslibů a katolický partner aby svým správným a příkladným životem vydával svědectví víry.⁵³ Civilní právo otázky rozdílného náboženského vyznání manželů vůbec neřeší.

Manželství katolíka s nekatolíkem s sebou přináší své specifické problémy. Přesto Jan Pavel II. poukazuje na jeho význam v ekumenické oblasti, a to zvláště tehdy, když si oba partneři uchovají svoji víru a žijí v souladu s křesťanským učením. Vybízí přitom – je-li to možné – ke spolupráci mezi katolickým a nekatolickým duchovním již při přípravě na manželství.⁵⁴

V praxi jsou známy případy, kdy si katolický partner dokáže svoji víru uhájit, je praktikujícím křesťanem a v tomto duchu vychovává i společné děti. V některých případech může dokonce dojít i k obrácení dříve nevěřícího partnera. Této situaci může hodně napomoci i podpora konkrétního farního společenství, i když se katolík většinou s celou svojí rodinou života farnosti neúčastní. Na druhé straně je však mnoho těch, u kterých děti v katolické víře nejsou vůbec vychovávány a kde dochází ke ztrátě víry i u původně katolického partnera.

⁵² „Katolický rodič bude při plnění svého závazku předat katolickou víru dětem respektovat náboženskou svobodu a svědomí druhého rodiče a bude se starat o jednotu a stálost manželství a o udržování rodinného společenství. Pokud přes veškerou snahu děti nejsou pokřtěny a vychovávány v katolické církvi, katolický rodič neupadá do trestu předepsaného kanonickým právem.(143) Zároveň však nepomijí jeho závazek předávat dětem katolickou víru. Tento požadavek se naplňuje například tím, že katolík aktivně přispívá ke křesťanské atmosféře domova; činí slovem i příkladem vše pro to, aby umožnil členům rodiny vážít si specifických hodnot katolické tradice; dělá všechno pro to, aby byl o své vlastní víře dobře informován, a byl tak schopný ji vysvětlovat a hovořit o ní; modlí se s rodinou za milost jednoty křesťanů podle Boží vůle.“ PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ: *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995, č. 151.

⁵³ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 78.

⁵⁴ Srov. Tamtéž, č. 78. Srov. DOLISTA, Josef. *Naděje vložná do manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1994, s. 171.

Po uzavření manželství jsou manželé povinni spolu žít. Z důvodu cizoložství a nebezpečného chování partnera může dojít k odloučení manželů (kán. 1152 – 1153), v praxi k nim dochází i z různých dalších důvodů, např. neporozumění nebo vzájemné odcizení apod. Odloučeným osobám, které zůstaly věrné svému původnímu manželskému partnerovi a neuzavřely nový sňatek, je třeba věnovat zvláštní péči. Svým životem o samotě, v němž musí řešit často nelehké přicházející životní situace, vydávají svědectví víry.⁵⁵ Je třeba, aby se necítily vyloučeny z křesťanského společenství, ze života farnosti. Okolnosti, které předcházely odloučení, jsou často velmi bolestivé a to především pro toho z partnerů, který na nastalé situaci nenese vinu. Z tohoto důvodu je třeba při pastoraaci postupovat velmi citlivě.

Obdobná situace nastává u civilním soudem rozvedeného manžela, který si je vědom nerozlučitelnosti platně uzavřeného církevního manželství, a který z tohoto důvodu žije v čistotě a nevstupuje do nového svazku. Často je u manželů žijících odloučeně civilní rozvod nutný, např. z důvodu uspořádání vztahu mezi nimi a jejich dětmi, vyřešení jejich vztahu před státem apod.

Pokud pominou důvody odloučení, je třeba obnovit manželské soužití (srov. kán. 1153, § 2).

Osobám žijícím v odloučení nic nebrání v možnosti přistupovat ke svátostem.

2.3. Svatební obřad

Svatební obřad je vyvrcholením přípravy snoubenců na manželství a zároveň počátkem společného manželského života.

Tridentský koncil stanovil minimální podmínky, které musí být splněny, aby došlo k platnému uzavření manželství.: manželský slib musí být vysloven před úřední osobou a za přítomnosti dvou svědků (kán. 1108).

⁵⁵ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 97 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

Před vlastním složením manželského slibu musí snoubenci zodpovědět tři otázky, které v krátkosti obsahují církevní nauku o manželství:

1. *„N... a N..., rozhodli jste se uzavřít manželství. Ptám se vás před církví a před Bohem: Je toto vaše rozhodnutí svobodné a upřímné?*
2. *Chcete si slíbit lásku, úctu a věrnost. Ptám se vás před církví a před Bohem: Zavazujete se k tomu opravdu na celý život?*
3. *Chcete založit rodinu. Ptám se vás před církví a před Bohem: Přijmete děti od Pána Boha ochotně a budete je vychovávat podle Božího zákona? “⁵⁶*

První otázka se vztahuje k nutnosti dobrovolného souhlasu ženicha a nevěsty se vstupem do manželství, druhá v sobě zahrnuje dvě podstatné vlastnosti manželství – jednotu (zde vyjádřenou slovem věrnost) a nerozlučitelnost (zde vyjádřenou slovy na celý život). Třetí otázka, vztahující se k jednomu z účelů manželství, je u starších manželů bezpředmětná. Po kladném zodpovězení uvedených otázek může dojít ke složení vlastního manželského slibu:

„Já, N..., odevzdávám se tobě, N..., a přijímám tě za manželku/manžela. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím, a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen. “⁵⁷

Slib lze vyjádřit i následující formulací:

„Já, N, odevzdám se tobě, N, a přijímám tě za svou manželku/svého manžela. Slibuji ti věrnost v časech dobrých i zlých, ve zdraví i nemoci, v hojnosti i nedostatku. Chci tě milovat a ctít po celý svůj život, dokud nás smrt nerozdělí. “⁵⁸

Manželský slib nejenže v sobě obsahuje učení církve o manželství, ale také v krátkosti charakterizuje skutečnosti, které mají být mezi manžely samozřejmostí a které jsou pro ně dobrem – dobrem pro každého z nich jako pro jednotlivce, pro oba jako společenství a také i pro jejich budoucí rodinu. Dnešní doba však ukazuje, že si mnozí

⁵⁶ *Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 24 – 25.

⁵⁷ Tamtéž, s. 25.

⁵⁸ Tamtéž, s. 26.

ani neuvědomují hloubku toho, co tomu druhému slibují a vyřčená slova pro ně naznamenají nic závazného.

Samotné slavení svatebního obřadu je pro kněze vhodnou příležitostí, jak hlásat evangelium lidem, kteří se na mši svaté jinak objevují jen zřídka anebo vůbec či se někdy hlásí k jinému náboženskému vyznání, neboť právě tito bývají častými účastníky slavení svatby.⁵⁹

2.4. Věřící a církevní nauka o manželství a rodině

Aby člověk mohl dodržovat jakékoliv předpisy, musí je nejprve znát a přijmout za vlastní. Totéž platí i o pravidlech, týkajících se manželského a rodinného života. Člověk se nejdříve musí seznámit s Božím plánem s manželstvím, rodinou, veškerým stvořením a pak na základě vlastní vůle, svého svobodného rozhodnutí (neboť Bůh dává člověku ve všem možnost se svobodně rozhodnout, nic mu nenutí) je přijmout za své a snažit se podle nich žít a v tomto duchu vychovávat i své vlastní děti.

S naukou obsaženou v Bibli jsou věřící seznamováni při bohoslužbách, proto tato nauka je mezi nimi poměrně známá. Zvláště v homiliích může kněz vyložit a důkladně osvětlit veškerá biblická témata včetně těch, která se týkají manželství a rodiny.

Poněkud odlišná situace je u dokumentů magisteria. Znalost těchto spisů je mezi věřícími zdá se nedostačující. Někteří věřící obsah těchto dokumentů vůbec neznají.⁶⁰ Jsou i tací, kteří o jejich existenci nevědí vůbec. V tomto případě pak často nevědí anebo jen matně tuší, že jejich život není v souladu s Božím zákonem.

V současné době je také mnoho těch, kteří sice Boží plány s manželstvím a rodičovstvím znají, ale odmítají je přijmout za své, ať už kvůli jejich údajné „nemodernosti“ či z jiných osobních důvodů. „*Rozpor, který je u mnoha lidí mezi vírou, ke které se hlásí, a denním životem, je třeba počítat mezi nejzávažnější omyly naší*

⁵⁹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 59 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

⁶⁰ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace Instrumentum laboris*, č. 11 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

doby.“⁶¹ Jednou z příčin tohoto stavu může být i nevyhraněný názor některých duchovních pastýřů k této problematice či přímo jejich nesouhlas s naukou církve v této oblasti lidského života.⁶² V našem prostředí může hrát svoji roli období komunistického režimu, který se snažil podlamovat autoritu náboženského učení a víru včetně náboženských postojů k životu chtěl úplně vymýtit z lidské společnosti.

⁶¹ II. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, O církvi v dnešním světě (7. prosince 1965), č. 43 [on line, cit. 2015-11-17]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html.

⁶² Srov. Biskupská synoda. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 12 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

3. PASTORACE MANŽELŮ A RODIN

V současné době se prohlubují rozdíly v křesťanském pohledu na manželství a rodinu a v pohledu, který na ně nabízí okolní sekularizovaná společnost. Tato často pohlíží na manželství jako na jednu z mnoha možných, v dnešní moderní době již přežitých forem společného soužití muže a ženy, popř. i osob stejného pohlaví. Také názory samotných křesťanů na otázky manželství, rodiny a rodičovství jsou mnohdy v rozporu s učením církve.⁶³ Často jsou ovlivněny pohledem jejich blízkého okolí, neboť v současné době tolerované formy soužití osob jsou mnohem méně náročné na morálku a osobní zodpovědnost, což mnohé lidi přitahuje.

Nastíněná situace přímo vybízí církev, aby své postoje rozšířila mezi věřící (a nejen mezi ně), aby je dokázala vysvětlit, pomocí argumentů obhájit a ukázat přímou souvislost mezi nimi a posledním cílem člověka, jímž je věčný život v nebi. Člověk směřuje k věčnému životu již od narození, proto i pastorační týkající se manželského a rodinného života má začít již v útlém dětství a pokračovat v průběhu celého lidského života.

Pro tuto službu je třeba vhodným způsobem připravit dostatek kněží, řeholníků, katechetů a dalších pastoračních pracovníků, kteří znají aktuální problematiku v dnešních rodinách. Součástí přípravných kurzů pro ně by měla být i příprava na manželství v kontextu běžného církevního života. Je třeba se také zaměřit na jejich citový a psychický rozvoj, které jsou důležité při pastoračním doprovázení rodin, jež se nacházejí v krizových situacích (domácí násilí, sexuální zneužívání apod.).⁶⁴

3.1. Vzdálenější příprava na manželství

Každý člověk se rodí do nějakého lidského společenství. Pokud má to štěstí, že vyrůstá v úplné, dobře fungující rodině, stává se tato skutečnost pro něj tou nejlepší přípravou na jeho vlastní manželský život v dospělosti. Dobrý příklad vlastního otce

⁶³ Srov. KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 5.

⁶⁴ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 61 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

a vlastní matky přirozeným nenásilným způsobem vytváří a ovlivňuje jeho pohled na mezilidské vztahy obecně, na vztah mezi mužem a ženou v manželství a také na vztahy mezi jednotlivými členy rodiny. Dítě od rodičů přijímá jejich chování za své a snaží se je napodobit. Jsou pro něho vzorem. Dostává se mu smysl pro uznávání lidských hodnot, vidí vzájemnou pomoc mezi rodiči, sourozenci, vztah k prarodičům i dalším příbuzným a také k ostatním lidem v blízkém či vzdálenějším okolí. Ze správného postoje rodičů k Bohu a k záležitostem týkajícím se víry si vytváří a prohlubuje i svůj osobní vztah v této oblasti lidského života.

Přitom je třeba se také dítěti zmínit o skutečnosti, že člověk může žít plnohodnotný a smysluplný život i bez manželství (např. kněžství, řeholní život apod.).

Špatně fungující, nefunkční nebo žádná původní rodina je pro mladého člověka handicapem při vytváření vlastních partnerských vztahů.

3.2. Bližší příprava na manželství

Bližší příprava na manželství se týká období dospívání a rané dospělosti. V této době již rodiče nejsou pro mladé lidi tou nejdůležitější autoritou, významnou úlohu zde sehrávají skupiny jejich vrstevníků. Kladný vliv mohou mít společenství mládeže, v jejichž rámci může nenásilným způsobem docházet k pastoraci mládeže jak ze strany kněží či křesťanských manželských párů, tak i ze strany pedagogických pracovníků anebo různých odborníků.

S mladými lidmi je vhodné hovořit o rozdílech mezi mužem a ženou v souvislosti se specifickým přínosem každého pohlaví pro společné dobro, o Božím plánu s manželstvím, o výběru partnera, o překonávání manželských a životních krizí, o praktických stránkách manželství, správným chápáním sexuality je vést k odpovědnému rodičovství, rozebírat problematiku výchovy dětí, poukázat na hodnotu zasnoubení apod.⁶⁵ *„Příprava má být také zárukou toho, že křesťanští snoubenci budou mít správné představy a budou v upřímném souladu s církví („sentire cum ecclesia“)*

⁶⁵ Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: OP Krystal, 2006 a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 34.

v otázkách manželství, vzájemné role muže a ženy v manželství, v rodině a společnosti, co se týče sexuality a otevřenosti vůči druhým. “⁶⁶

3.3. Nejblíží příprava na manželství

Nejblíží příprava na manželství by měla nastat několik měsíců před svatbou. Zde se jedná už o přípravu konkrétního budoucího manželského páru a uvedená příprava by měla odpovídat potřebám každého jednotlivého člověka.⁶⁷

Se snoubenci je vhodné do hloubky rozebrat význam manželství ve společnosti, v životě církve, praktické důsledky odevzdání se partnerovi a jeho přijetí na celý život, společný duchovní život, přijetí a výchovu dětí, doporučit přijmout před svátostí manželství svátost smíření, eucharistii a biřmování (srov. kán. 1065), vhodné je hovořit přímo o svatebním obřadu (výběr textů, vysvětlit používaná gesta)⁶⁸ apod. Důležitou součástí této přípravy jsou též administrativní a právní záležitosti – zjištění, zda neexistují překážky a zákazy k uzavření manželství, spolupráce s matričním úřadem, aby došlo k platnému uzavření manželství i podle civilního práva.⁶⁹

Je žádoucí, aby tato příprava nebyla chápána ze strany snoubenců jako povinnost, aby nebyla pouze formální, ale aby pro ně byla přínosem v jejich osobním růstu ve víře, aby dokázala osvětlit i případné nejasnosti týkající se pohledu církve na manželství a otázky s ním spojené. „*Do průběhu přípravy na manželství by měly vstupovat i manželské dvojice jako doprovod snoubenců před svatbou a v prvních letech manželského života a tak zvýrazňovat charakter manželství jako služby.*“⁷⁰

⁶⁶ PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství* (13. května 1996). Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001, č. 35.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, č. 51.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, č. 52.

⁶⁹ Požadavky týkající se církevního sňatku stanoví § 666 zákona č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: „(1) *Má-li být uzavřen církevní sňatek, musí snoubenci nejprve předložit oddávajícímu osvědčení vydané matričním úřadem, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Osvědčení musí obsahovat potvrzení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky stanovené zákonem pro uzavření manželství. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout více než šest měsíců.* (2) *Byl-li uzavřen církevní sňatek, je oddávající povinen do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno, protokol o uzavření manželství s uvedením skutečností podle jiného právního předpisu.*“

⁷⁰ BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 58 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

3.4. Pastorace manželů

Uzavřením manželství pastorace nekončí, ba naopak. Společný život konkrétní manželské dvojice teprve začíná a s ním postupně přicházejí nové a nové životní situace, které vždy nejsou zrovna jednoduché. O manželství je třeba neustále pečovat, vzájemný vztah muže a ženy je třeba dennodenně budovat. Při řešení životních těžkostí může napomoci i péče ze strany církevního společenství.

V praxi jsme se však často setkávali a dosud se stále setkáváme se situací, kdy nejbližší přípravou na manželství pastorace manželských párů končí; dále je pak pozornost věnována nanejvýš těm manželstvím, která se potýkají s nějakými problémy či procházejí krizí.⁷¹ Právě na tomto místě se otevírá obrovský prostor pro pastorační působení církve. O celoživotní svazek muže a ženy je třeba pečovat v jeho jednotlivých životních etapách, ať už se jedná o „běžná“ manželství, mladé rodiny, bezdětné manžele, manžele s postiženým dítětem, vícečetné rodiny, ovdovělé jednotlivce či starší manžele. Každá z uvedených skupin má své specifické problémy, na které je třeba nějakým způsobem reagovat, obtíže s důvěrou odevzdat Bohu a problémy řešit v souladu s církevním učením. *„Je třeba manžele povzbuzovat, aby zásadním způsobem zaujali postoj přijímat děti jako velký dar. Má se zdůrazňovat důležitost rodinné spirituality, modlitby a účasti na nedělní Eucharistii a zvát dvojice, aby se pravidelně setkávaly pro povzbuzování duchovního života a solidarity v konkrétních životních potřebách.“*⁷²

*„Ve všech těchto rozličných situacích se nesmí nikdy zanedbávat modlitba, pramen útěch a síly, míza křesťanské naděje.“*⁷³

⁷¹ Srov. PÉREZ-SOBA, Juan, José. *Pastorační péče o rodiny. Od pastoračních programů k rozvoji života*. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, s. 69.

⁷² BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 60 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

⁷³ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 77.

3.5. Vlivy působící na manželství jako podněty pastorače

I navenek běžně fungující rodině by měla být věnována ze strany církve pastorační péče. Na každé manželství a rodinu, a v dnešní hektické době obzvláště, působí zvenčí (a někdy i zevnitř) neblahé faktory, které mohou mít na vztahy v rodině špatný vliv.

Obtížné bude pastorační působení tam, kde se vytrácí víra. V takovýchto vztazích může být snaha pomoci ze strany církve chápána velmi negativně. V některých rodinách jsou problémy ve vzájemné komunikaci mezi jejími jednotlivými členy. Následkem toho každý zůstává se svými problémy a jejich řešením sám, nepocítuje lásku svých blízkých, což mu značně komplikuje zažívat nesmírnou lásku Boží k němu samému a uvědomit si, co obnáší otcovská láska.⁷⁴ Dochází-li v rodině ke zneužívání anebo týrání nejčastěji dětí či žen, těžko lze hovořit o vzájemné lásce a apelovat na Boží lásku k člověku.

Problémem některých členů rodiny se stává závislost na alkoholu, drogách, hazardních hrách anebo také na internetu či televizi. Důsledkem toho může být násilí, finanční problémy, vzájemné odcizení se a rozbití vztahu. Závislí lidé nemají většinou ochotu a vůli svůj problém řešit a už vůbec ne poslouchat rady ze strany církve. Často tak dochází k rozpadu rodiny.

Na společný rodinný život může negativně působit i přehnané pracovní vytížení jejich některých členů, ke kterému dochází ne vždy z jejich vlastní iniciativy. Existuje nemálo rodin, jejichž členové odjíždějí na dlouhodobé pracovní pobyty mimo domov. V důsledku toho spolu jednotliví příslušníci rodiny tráví málo času, přirozeně neposilují své rodinné vztahy a může dojít k jejich vzájemnému odcizení.⁷⁵ V tomto směru může církev působit na vlády jednotlivých zemí s cílem tyto negativní činitele co nejvíce eliminovat.

Současná společnost je charakteristická konzumním způsobem života, zaměřeným na vlastnictví toho, nač si člověk pomyslí, za každou cenu. S tím souvisí i používání metod umělého oplodnění, kdy někteří manželé usilují mít dítě za každou

⁷⁴ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 64 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

⁷⁵ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 14 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

cenu a přitom si neuvědomují, že dítě je dar od Boha a na dar nemá nikdo automaticky nárok.

Na člověka dnešní doby jsou kladeny značné nároky na podání vynikajících výkonů již od útlého věku, což s sebou přináší návštěvu různých vzdělávacích a jiných dovednostních kurzů, tedy trávení času opět mimo rodinu.

Sexuální skandály některých církevních představitelů jsou činitelem vedoucím k poklesu autority církve, k nevoli naslouchat radám ze strany kněží a ke ztrátě ochoty nechat se jimi vést, a to nejen v oblasti manželského a rodinného života.

3.6. Rodiny pečující o staré a postižené

Každý z nás jednou zestárne a bude potřebovat více či méně náročnou péči ze strany někoho jiného. Lidé si tuto skutečnost uvědomují a často se snaží svým starým rodičům pomoci. Starší generace není pouze tou, která potřebuje pomoc, často sama pomáhá rodičům s výchovou jejich dětí. Mnohdy jsou to právě prarodiče, kteří dítěti předají živou víru nebo ho na cestě k ní utvrdí.⁷⁶ V západní společnosti, kde klesá porodnost, však hrozí riziko, že senioři budou chápáni jako zátěž společnosti. Z tohoto hlediska jsou pro rodinu hrozbou eutanazie a asistovaná sebevražda, které jsou v některých státech legálně prováděny. S takovými praktikami církev nemůže souhlasit.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat rodinám, které pečují o postiženou osobu. Narození postiženého dítěte je pro celou rodinu těžkou zkouškou, se kterou se musí vyrovnat. Postižený člověk žijící v rodině je pro toto společenství svým způsobem darem, zdravé členy rodiny dokáže obohatit způsobem sobě vlastním. Rodina, která se o takového člověka stará, pak vydává svému okolí svědectví křesťanské lásky.⁷⁷ Postižení, kteří přežili své rodiče či jiné opatrovníky, často končí v nejrůznějších církevních institucích, pečujících o tuto skupinu spoluobčanů. Je jim potřeba věnovat zvláštní pozornost, neboť smrt blízkého člověka, na kterého byli v životě odkázáni, je pro ně velkou zátěží.

⁷⁶ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 18 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, č. 21.

4. NEREGULÉRNÍ MANŽELSKÉ SVAZKY

Ježíš Kristus se narodil a vyrůstal v určité konkrétní rodině. Svatá rodina nám může být vzorem, ke kterému se mají naše rodiny připodobňovat. V současné době se však stále častěji vyskytují situace, kdy dva lidé spolu žijí ve svazku, které církev nemůže nazvat manželstvím. „*Monogamní, celoživotní svazek muže a ženy, a rodina, která z něho vzešla, byly po staletí základním kamenem západní civilizace. V průběhu 20. století – během několika málo generací – byly sex, manželství a rodina radikálním způsobem narušeny a předefinovány. Chování, které bylo kdysi všeobecně považováno za urážku lidské důstojnosti a vážnou hrozbu sociálnímu řádu, je ve sdělovacích prostředcích nejen nabízeno jako dobro, o které je třeba usilovat, ale je uznáno a chráněno vládou jako zákonné „právo“.*“⁷⁸ Co dnešního člověka vede k tak radikální změně postojů týkajících se manželského svazku?

Přestože církev nemůže souhlasit se způsobem života osob, které žijí v neregulérních svazcích, nejsou tito lidé z života církve vyloučeni a je třeba jim věnovat zvláštní pastorační péči, aby pokud možno sami časem dospěli k přesvědčení o nutnosti uzavřít svátostné manželství.

4.1. Manželství na zkoušku

Některé dvojice si chtějí „vyzkoušet“, zda jim jejich vztah vyhovuje a zda jsou schopny spolu žít. Ospravedlňují tak své podle nich dočasné „manželství na zkoušku“.

Manželství mezi dvěma pokřtěnými je svátostí, která odráží vztah Krista k jeho církvi. Kristus je své církvi věrný neustále, i když její jednotliví členové hřeší. Neslibuje věrnost jen za nějakých podmínek, na čas či na zkušební dobu.⁷⁹ Z těchto důvodů církev s takovými vztahy nemůže souhlasit.

Řešení tohoto problému je možné nacházet v pastoraaci dospívající mládeže, které má být předkládána krása manželského svazku, a dále v patřičné formaci pastoračních

⁷⁸ WEST, Christopher. *Teologie těla pro začátečníky. Stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II.* 2. vyd. Praha: PAULÍNKY, 2010, s. 99.

⁷⁹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 80.

pracovníků zabývajících se rodinou a manželstvím. Je žádoucí, aby k takovému soužití vůbec nedocházelo.

4.2. Volné soužití

Manželství na zkoušku často přechází do tzv. volného soužití.⁸⁰ Jde o situace, při kterých společný život muže a ženy zahrnuje i pohlavní lásku, ale partneři se rozhodli svůj svazek nestvrdit uzavřením ani civilního ani církevního manželství (srov. KKC, č. 2390).

Důvody nesezdaného soužití mohou být různé: malá podpora manželství jako instituce ze strany státu, partneři chtějí ušetřit peníze za svatbu, pro jiné je manželství jenom „kusem papíru“ či „zastaralým přežitkem“, další se chtějí vyvarovat podle jejich mínění zbytečných komplikací při případném rozvodu, mnozí odmítají na sebe vzít zodpovědnost celoživotního věrného svazku, u někoho vyhrává pobírání vyšších sociálních dávek apod. „*Všechny tyto situace jsou urážkou manželství; ničí samotnou ideu rodiny; oslabují smysl pro věrnost. Odporují mravnímu zákonu: pohlavní styk má své výlučné místo v manželství; mimo ně je to vždy těžký hřích a připravuje člověka o možnost přijímat svátosti*“ (KKC, č. 2390).⁸¹

Jan Pavel II. doporučuje k těmto dvojicím přistupovat individuálně, řešit každý konkrétní případ podle jeho situace a především se snažit vzniku takovýchto stavů předcházet náležitou pastoračí mládeže.⁸² Je vhodné, aby takto žijící lidé s přispěním odpovídající pastorače svoji situaci sami přehodnotili a svůj vztah zlegalizovali. Docílit takové změny je ale nesmírně obtížný úkol. Proto je nutné vést mladé lidi k osobní zodpovědnosti a celoživotní věrnosti svému partnerovi, které jsou pro manželství důležité. Ve společnosti je pak třeba zabránit tomu, aby zákonodárci uvedeným svazkům přiznali stejná práva jako osobám, které řádně uzavřely manželství.⁸³ Papežská rada pro

⁸⁰ Srov. SULLEROTOVÁ, Evelyne. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 46.

⁸¹ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 81.

⁸² Srov. Tamtéž, č. 81.

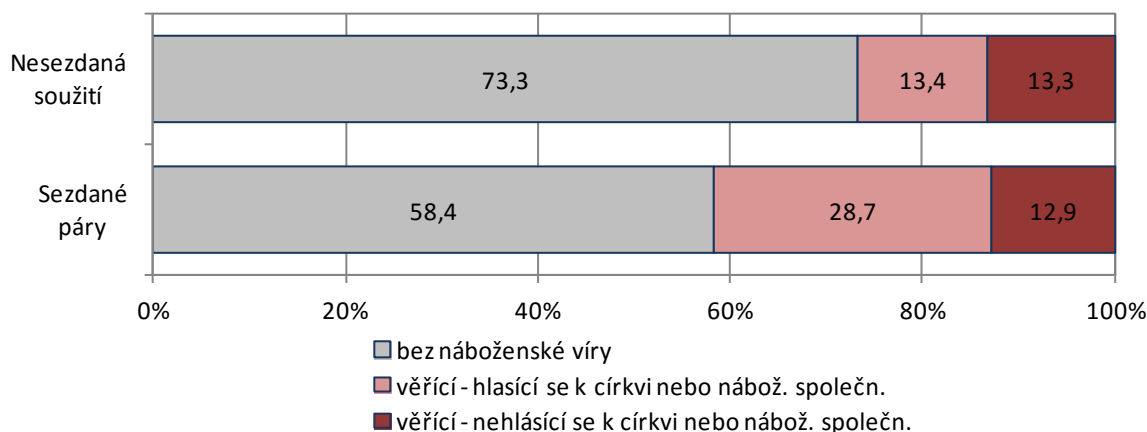
⁸³ Srov. *Slovo nádeje. Formy spirituality katolíků, kteří žijí v nesvatostnom manželstve*. Trnava: Dobrá kniha, 2010, s. 115.

rodinu vidí v případném zrovnoprávnění volných svazků (tzv. fakticky existujících soužití) s manželstvím diskriminaci manželství.⁸⁴

Velkým problémem zůstává skutečnost, že dnešní západní společnost volné soužití toleruje a kromě toho bývá uvedený způsob soužití mnohdy propagován ve sdělovacích prostředcích. Pro leckteré páry je v našich podmínkách takového soužití navíc často ekonomicky výhodnější než kdyby žily v řádně uzavřeném manželství. A pokud spolu již dále nechtějí žít, jednoduše z tohoto svazku odejdou.⁸⁵

Podle údajů Českého statistického úřadu v roce 2011 z celkového počtu dvojic žijících ve volném svazku žila v tomto svazku v naší republice přibližně čtvrtina věřících lidí:⁸⁶

Graf 1: Partneři podle typu domácnosti a náboženského vyznání (v %), 2011

Poznámka: struktura vztažena k osobám se zjištěným náboženským vyznáním

⁸⁴ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“* [on line, cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000499.pdf>.

⁸⁵ Ve svém příspěvku k listu Papežské rady pro rodinu *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“* v souvislosti s rozpadem manželských svazků muže a ženy Jiří Skoblík uvádí: „Každý, kdo se zamýšlí s rozpaky nad dnešní situací manželství a nárůstem zájmu o FES (fakticky existující soužití) sice list Papežské rady pro rodinu uvítá, je si však vědom toho, že mezi manželstvím a FES není vinou rozvodové epidemie prakticky žádný rozdíl. Obě formy jsou totiž vztahem, který skončí, až se pro to lidé rozhodnou.“ SKOBLÍK, Jiří. *K fakticky existujícím soužitím* [on line]. Poslední aktualizace 28.11.2005 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: http://ktf.cuni.cz/~skoblík/komentare/fakticka_souziti.htm.

⁸⁶ Srov. *Nesezdaná soužití – 2011* [on line, cit. 2015-07-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nesezdana-souziti-2011-ti6wlv4y3r>. Porovnání je však ovlivněno přibližně 40 % podílem nezjištěných odpovědí.

4.3. Katolíci žijící pouze v civilním manželství

Partneři spojení občanským sňatkem⁸⁷ berou na sebe nejen práva, ale také povinnosti, které z takového svazku na základě civilního práva vyplývají. Chtějí, aby jejich svazek společnost uznávala, ukazují své rozhodnutí žít v trvalém svazku, i když je tento možné rozvést. Z tohoto důvodu má jejich soužití svoji hodnotu. Přesto je takový svazek pro katolíky nepostačující a manželství z pohledu Katolické církve neplatné pro nedodržení kanonické formy. Je žádoucí, aby partneři uvedli do souladu svoji víru se svým praktickým životem. Z toho vyplývá nutnost vést snoubence k tomu, aby se hned na počátku rozhodli uzavřít církevní sňatek a pokud již některé dvojice v civilním manželství žijí, aby si předsevzali, že udělají vše pro jeho církevní zplnění (srov. kán. 1161 - 1165; viz kapitola 2.2.).

Osoby žijící pouze v civilním manželství nesmějí přistupovat ke svátostem.

4.4. Rozvedení žijící v novém svazku

Rozvedení žijící v novém svazku jsou skupinou lidí, která vyvolává v církvi protichůdné názory. Jedni obhajují dosavadní praxi, druzí se přiklánějí k liberálnějšímu řešení nastalé situace.

Rozvod sám o sobě je těžkou životní zkouškou nejen pro každého z partnerů, ale zvláště pro děti, které mají rády oba své rodiče a chtěly by spolu s nimi prožívat šťastné dětství ve spokojené a úplné rodině. Nový svazek jejich rodiče je pro ně další nelehkou situací, se kterou se musí nějakým způsobem vyrovnat. V současné době se bohužel rozvody staly běžnou záležitostí, nad kterou se málokdo zamýšlí.

Situaci každého konkrétního ztroskotaného manželství je třeba nahlížet individuálně, jakož i případ každého konkrétního partnera. Je jistě rozdílný pohled na toho, kdo vztah skutečně rozvrátil než situace toho z manželů, který na rozvodu nenese

⁸⁷ Civilní sňatek jako alternativu církevního sňatku v našich zemích zavedl *Zákon č. 320/1919 Sb., ze dne 22. května 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství*. Srov. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 61.

vinu.⁸⁸ Někteří lidé jsou navíc přesvědčeni, že jejich první manželství bylo neplatné, i když to nemohou dokázat. Přesto žádný partner z rozpadlého církevně platného manželství, který následně uzavřel civilní sňatek, nemůže být připuštěn k přijetí Eucharistie a nemůže mu být platně udělena svátost smíření, pokud se nezaváže, že bude žít v úplné sexuální zdrženlivosti.⁸⁹ Jsou však věřící, kteří tuto církevní nauku neznají a po rozvodu a opětovném sňatku ke svátostem přistupují. Na druhou stranu se najdou i takoví, kteří po rozvodu sice nový sňatek neuzavřeli a žádný nový vztah nenavázali, ale přesto se domnívají, že nemohou svátosti přijímat.⁹⁰ Znalost církevní nauky týkající se této problematiky je tedy všeobecně nedostačující a to otevírá nový prostor pro pastorační práci.

Při pastorační práci je vhodné zamyslet se nad již jednou prožitou situací, aby si člověk z ní mohl vzít konkrétní poučení. *„Rozvedení a znovu sezdání by se měli ptát, jak se chovali ke svým dětem, když se manželský svazek dostal do krize; jestli byly pokusy o smíření; jaká je situace opuštěného partnera; jaké důsledky přináší nový vztah pro zbytek rodiny a společenství věřících; jaký příklad dává mladým, kteří se mají připravovat na manželství. Upřímná reflexe může posílit důvěru v Boží milosrdenství, které není nikomu upíráno.“*⁹¹

Německý katolický teolog a kardinál Walter Kasper ve svém úvodním projevu připravovaného zasedání synody o rodině položil otázku, zda by nebylo možné a vhodné těmto lidem po určité době pokání umožnit přistoupit ke svátosti smíření: *„Ale když rozvedený a znovu sezdáný lituje, že selhal ve svém prvním manželství, jsou-li vyjasněny závazky z prvního manželství, je-li návrat naprosto vyloučen, jestliže nemůže závazky ve druhém uzavřeném, civilním manželství vyřešit, aniž by se dopustil další viny, avšak snaží se podle svých nejlepších sil žít druhé, civilní manželství z víry a své děti vychovat ve víře, když je touha po svátostech pro něho zdrojem sil v jeho situaci – musíme nebo můžeme*

⁸⁸ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 84.

⁸⁹ Srov. Tamtéž, č. 84. Srov. KKC, č. 1650.

⁹⁰ Srov. PÉREZ-SOBA, Juan, José. *Pastorační péče o rodiny. Od pastoračních programů k rozvoji života*. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, s. 129.

⁹¹ BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 85 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

mu po nějaké době, kdy se zorientuje v nové situaci, odepřít smíření a komunia?“⁹² Poukazuje přitom na obdobné řešení tohoto problému v raném křesťanství.⁹³ Někteří kněží toto „řešení“ uváděli i do praxe.⁹⁴ Kasper dále vyslovil myšlenku, zda rozhodnutí o platnosti či neplatnosti uzavřeného manželství musí být činěno podle současné praxe, anebo k tomuto rozhodnutí lze dojít jiným alternativním způsobem.⁹⁵

Církev musí při přistupování k problémům vznikajícím rozvedeným žijícím v nových svazcích vycházet z nauky Písma o nerozlučitelnosti svátostného manželství,⁹⁶ ze kterého vyplývá nemožnost uzavřít nový sňatek, pokud původní partner žije.⁹⁷ Mojžíš sice dovolil vystavit ženě rozlukový lístek (Dt 24 1 – 4), ale Ježíš poukazuje, že to bylo pro tvrdost lidského srdce (Mt 19, 3 – 9), Boží záměr při stvoření byl jiný. Pavlova pasáž týkající se odchodu z manželství platí pro manželství katolíka s nepokřtěným (1 Kor 7, 13 – 15). Nerozlučitelnost dokonaného svátostného manželství tím není dotčena.⁹⁸

V patristické době nikdy rozvedení a znovu sezdaní věřící neměli oficiálně povoleno přistupovat k přijímání Eucharistie, a to ani po určité době pokání.⁹⁹ Je možné, že někteří církevní otcové připouštěli tolerantnější řešení situace konkrétních lidí. Po konstantinovském obratu došlo k zesvětštění církve, což se projevilo i v oblasti církevních postojů k otázkám dotýkajících se manželství. Ve východních církvích, které byly odloučeny od Říma, tento tolerantnější přístup pokračoval a dnešní praxe rozvody připouští. Katolická církev tuto praxi chápe jako odklonění se od zjevené nauky Písma.¹⁰⁰

Výjimky na základě kanonické umírněnosti nejsou v případě rozvedených a znovu sezdaných věřících možné, neboť kanonická umírněnost se týká aplikace církevního

⁹² KASPER, Walter. *Evangelium o rodině. Úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 43. Srov. KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 59.

⁹³ Srov. Tamtéž, s. 41 a 50.

⁹⁴ Srov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014, s. 11.

⁹⁵ Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině. Úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 43. Srov. KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 38 – 39.

⁹⁶ Srov. „A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ Mk 10,9.

⁹⁷ Srov. „I řekl jim: „ Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se vůči ní cizoložství; a jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství.““ (Mk 10, 11 – 12).

⁹⁸ Srov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014, s. 25.

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 26.

¹⁰⁰ Srov. Tamtéž, s. 27.

práva, ale nerozlučitelnost svátostného manželství je zjevenou Boží normou, kterou církev měnit nemůže. Církev má možnost – a také ji využívá – stanovit podmínky, za kterých je uzavřené manželství platné. Pokud se věřící domnívá, že jeho manželství nebylo platně uzavřeno, je třeba se obrátit na církevní soud, který celou záležitost prozkoumá. V tomto případě se nelze řídit pouze úsudkem vlastního svědomí.¹⁰¹ Otázkou zůstává, jestli pokřtěný člověk, který v Boha nevěří anebo nikdy nevěřil, může uzavřít svátostné a tedy absolutně nerozlučitelné manželství.¹⁰²

Někteří se domnívají, že církev nemá dostatek lidského pochopení pro těžkosti a problémy, kterými lidé museli ve svém původním manželství projít, a celou situaci bere pouze formalisticky. Je třeba si uvědomit, že církev musí jasně formulovat zjevenou nauku a pastorec ji musí dodržovat. Od učení Ježíše Krista se nelze oddálit.¹⁰³

Je třeba poukázat na skutečnost, že problémem rozvedených a znovu sezdaných věřících není jen nemožnost přijetí svátosti smíření a Eucharistie. Tito lidé také „... nemohou vykonávat v církvi zodpovědné funkce.“ (KKC, č. 1650). Nemohou např. být kmotry při křtu, katechety dětí připravujících se k prvnímu svatému přijímání, vyučovat náboženství, apod.¹⁰⁴ Na druhou stranu ale nejsou vyloučeni z života církve, mají se účastnit bohoslužeb, modlit se, vychovávat své děti v katolické víře, konat pokání, skutky lásky apod.¹⁰⁵

I když církev nemůže schvalovat nový civilní sňatek rozvedených a znovu sezdaných, nevylučuje, že mohou dosáhnout spásy.¹⁰⁶

Rozhřešení od hříchů může být uděleno pouze těm, kdo se chtějí polepšit (kán. 959). Z toho vyplývá, že ke svátosti smíření a následně k přijetí Eucharistie nemohou přistupovat nejen ti věřící, kteří prošli rozvodem a novým civilním sňatkem, ale všichni,

¹⁰¹ Srov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. List biskupom Katolickej cirkvi ohľadom prijímania Eucharistie zo strany rozvedených a znovozosobášených veriacich (14. září 1994). In: *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014, s. 38.

¹⁰² Srov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014, s. 31 - 32.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, s. 32 – 33.

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž, s. 18 – 19.

¹⁰⁵ Srov. JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 84.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž, č. 84.

kteří žijí v neregulérních svazcích způsobem, který se neslučuje s církevní naukou o nerozlučitelnosti svátostného manželství.

4.5. „Manželství“ osob stejného pohlaví

Osoby s homosexuálními sklony v mnohých státech usilují, aby jejich vzájemné soužití bylo právně zlegalizováno a ony měly ve svém svazku stejná práva jako muž a žena v manželství. V České republice byl zákon umožňující svazky osob stejného pohlaví – tzv. registrované partnerství – schválen v roce 2006.¹⁰⁷ Existuje nemálo států, které umožňují těmto osobám uzavřít nejen registrované partnerství, ale i sňatek.¹⁰⁸ Zajímavostí je, že registrované partnerství mohou v některých státech uzavřít i osoby opačného pohlaví.¹⁰⁹

Podle údajů Českého statistického úřadu, získaných při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, byli mezi lidmi žijícími ve svazku s osobou stejného pohlaví i osoby hlásící se ke křesťanskému vyznání.¹¹⁰

Tab. 1: Osoby žijící v partnerském svazku s osobou stejného pohlaví podle typu svazku a náboženského vyznání, 2011

Náboženství	Celkem	Bez vyznání a ateisté	Věřící nehlásící se k žádné církvi	Křesťanské církve	Jiné	Neuveden
Registrované partnerství	1264	644	157	98	8	357
Faktické partnerství	8112	3169	780	655	97	3411

Pozn.: -faktické partnerství – lidé uvedli, že žijí společně jako druh-druh, družka-družka

- údaje se vztahují na osoby, které byly ochotny soužití s osobou stejného pohlaví do sčítacího formuláře uvést

Pramen: ČSÚ

¹⁰⁷ Jedná se o Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, který nabyl účinnosti dne 01.07.2006.

¹⁰⁸ Srov. *Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě* [on line, cit. 2015- 07- 28], s. 6. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/partnerske-svazky-osob-stejneho-pohlavi-v-ceske-republice-a-v-evrope-n-7zdlf33hnf>.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž, s. 6 – 7. Registrované partnerství pak plní i jiné funkce než legalizaci společného soužití osob stejného pohlaví (např. společná zodpovědnost za výdaje a dluhy).

¹¹⁰ Srov. Tamtéž, s. 2.

Biskupská synoda k těmto svazkům vyslovila jednoznačně negativní postoj. Současně uvádí, že finanční pomoc chudým zemím nemůže být v žádném případě poskytována v závislosti na rozhodnutí vlád těchto zemí, zda umožní či neumožní svými zákony uzavírat „manželství“ osob stejného pohlaví.¹¹¹

4.6. Genderová teorie

V rámci vhodné sexuální výchovy si každý jedinec uvědomuje svoji sexuální identitu. Hoch se cítí být mužem, dívka ženou. Zastánci genderové teorie jsou toho názoru, že mužská či ženská sexuální identita je vytvořena právě jen výchovou, kulturním prostředím a je jedinci „vnucená“. Podle jejich názoru se ve skutečnosti může lišit od identity biologické. Tato teorie ničí klasickou rodinu a heterosexuální manželství označuje pouze jako jednu z možností vztahu muže a ženy. Přestože se v mnoha zemích lidé staví proti této teorii,¹¹² hlavní představitelka hnutí získává různá ocenění,¹¹³ a tento obor se stal předmětem studií na univerzitách.¹¹⁴

4.7. Homosexualita a homosexuální chování

V Bibli se nachází několik málo míst, kde se hovoří o homosexuálním jednání. Starý zákon ho označuje jako ohavné chování, které bude potrestáno (Lv 18, 22; Lv 20,13). Ve stejném smyslu se vyjadřuje i Nový zákon, který lidem praktikujícím homosexuální chování odepírá účast na Božím království (Řím 1, 26 - 27; 1 Kor 6,9 – 10).

Je třeba důsledně rozlišovat mezi homosexuální orientací a homosexuálním jednáním. Na základě nových výzkumů se vědci, lékaři a sexuologové domnívají, že sexuální orientaci si člověk nevolí; někteří jsou názoru, že se s ní již narodí,¹¹⁵ jiní

¹¹¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 76 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

¹¹² Srov. KUBY, Gabriele. *Gender. Nová ideologie ničí rodinu*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 21.

¹¹³ Srov. Tamtéž, s. 8.

¹¹⁴ Např. i Karlova univerzita v Praze má katedru genderových studií, na Masarykově univerzitě v Brně lze genderová studia studovat v kombinaci s jinými obory.

¹¹⁵ „Kdo například diskutuje z pozic církve o homosexualitě, měl by vědět, že důležitou tezi směrdatných sexuologických kruhů je vrozenost a proto praktická determinovanost homosexuální orientace. Proto na

zastávají mínění, že vrozená není a jedná se spíše o vývojovou poruchu.¹¹⁶ Jednoznačnou odpověď na původ homosexuality neznáme.

Homosexuální sklony jsou problematické a neodpovídají lidské pohlavnosti, ale samy o sobě nejsou hříchem, protože je člověk nemůže ovlivnit.¹¹⁷ Hříšné je až homosexuální chování, pro které se člověk sám dobrovolně rozhodne. V tomto smyslu se vyjádřil také papež František.¹¹⁸ „*I když si tento sklon člověk v mnoha případech svobodně nezvolil, zůstává mu svobodné rozhodnutí podlehnout tomuto skonu nebo také ne.*“¹¹⁹

Homosexuální chování odsuzuje i Katechismus katolické církve, neboť: „...*(homosexuální úkony) odporují přirozenému zákonu. Odlučují pohlavní úkon od předávání života. Nejsou plodem opravdového citového a pohlavního doplňování se.*“ (KKC, č. 2357). Z tohoto důvodu hovoří o osobách s homosexuálními sklony jako o těch, jejichž vztah má být pouze přátelský a kteří mají žít v čistotě (KKC, č. 2359). Svým okolím mají být přijímány a nemá docházet k jejich diskriminaci (KKC, č. 2358).

Mnohdy by se mohlo zdát, že církev homosexuály odmítá. Takovému obvinění se však nezakládá na pravdě, neboť církev vždy „... *zavrhuje hříchy, ale ne hříšníka*...“¹²⁰

ni nelze (ale také netřeba) něco opravovat.“ SKOBLÍK, Jiří. *Několik poznámek k homiletice na etické téma* [on line, cit. 2015-07-25]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Knihovna/17-Nekolik-poznamek-k-homiletice-na-eticke-tema.html>.

¹¹⁶ Srov. LAUN, Andreas (ed.). *Homosexualita z katolického pohledu*. In: *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s.r.o., 2003, s. 252.

¹¹⁷ „*Kongregace přitom vzala v úvahu obecně uplatňované rozlišení mezi homosexuálním stavem či sklonem a homosexuálními úkony. (...) Je naopak třeba upřesnit, že zvláštní sklon homosexuální osoby, ačkoli není sám o sobě hříchem, přesto tvoří více nebo méně silnou tendenci k jednání z morálního hlediska vnitřně špatnému. To je důvod, proč musí být i sklon pokládán za objektivně nezřízený.*“ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *List Homosexualitatis problema*, O pastoraaci homosexuálních osob (1. října 1986), č. 3. [on line, cit. 2015-07-28]. Dostupné z: http://www.kebrle.cz/katdocs/Homosexualitatis_Problema.htm.

¹¹⁸ „*Pokud je někdo homosexuál, hledá Pána a má dobrou vůli – kdo jsem pak já, abych ho mohl soudit? Katechismus katolické církve to pěkně vyjadřuje, když říká, že tito lidé nemají být nespravedlivě diskriminováni. Tedy problém není mít tyto sklony, pokud je tu nějaký problém, tak je to utváření zájmových skupin, ať se již jedná o lobby gayů, lakomců, politiků, zednářů či mnohé jiné.*“ *Souhrn z tiskové konference papeže Františka* [on line, cit. 2015-07-25]. Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18637>. Tato odpověď zazněla na otázku týkající se „gayovské lobby“ ve Vatikánu. Větu: „*Tedy problém není mít tyto sklony, ...*“ lze však chápat na osoby s homosexuální orientací obecně.

¹¹⁹ LAUN Andreas (ed.). *Homosexualita z morálněteologického pohledu*. In: *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská s.r.o., 2003, s. 193.

¹²⁰ Tamtéž, s. 191.

Pastorace osob s homosexuálním zaměřením není jednoduchá a nemůže ji provádět každý. Duchovní pastýř či katecheta musí odstranit své případné předsudky a obavy z jinakosti dané osoby. Nesmí na ni pohlížet pouze jako na homosexuální osobu a z mravního hlediska ji zavrhouvat. Vždyť každý z nás, a tedy i homosexuál, je povolán k tomu, aby podle svých schopností byl užitečný druhým a pomáhal budovat Boží království.¹²¹

¹²¹ Srov. BRUGUES, Jean-Louis. Základy pastorační péče o homosexuální osoby. In: *Homosexualita a křesťanská antropologie*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, s. 87.

5. ZODPOVĚDNÝ PŘÍSTUP K RODIČOVSTVÍ

Vyvrcholením manželské lásky je početí nového lidského života. K němu by nemělo docházet náhodně, ale plánovaně po zvážení všech důležitých okolností. „*Mladé dvojice je třeba opakovaně povzbuzovat, aby darovaly život.*“¹²² Předávání života, výchova dítěte a jeho doprovázení až na práh dospělosti je významný úkol a poslání, které se má dít v souladu s Božími záměry, jež jsou lidem známy z Písma a osvětleny církevní naukou. Tato však není mezi věřícími příliš známá. Uvedenou problematikou se zabývá encyklika papeže Pavla VI. *Humanae vitae*, která je chápána často v negativním smyslu.¹²³ Lidé církevní učení týkající se této oblasti manželského života posuzují jako vměšování se do jejich osobních záležitostí a omezování osobní svobody. Jejich postoje jsou ovlivněny i světským pohledem na manželský život a lidskou sexualitu, který se značně liší od církevních postojů.¹²⁴

5.1. Otevřenost novému životu

„*Manželství a manželská láska jsou zaměřeny svou povahou k plození a výchově potomstva. Děti jsou jistě nejvzácnější dar manželství a svým rodičům přinášejí velmi mnoho dobrého.*“¹²⁵ Manželé se při předávání nového života „... stávají spolupracovníky lásky Boha stvořitele...“¹²⁶. „*Spojením manželů se uskutečňuje dvojí cíl manželství blaho samých manželů a předávání života. Tyto dva významy nebo hodnoty manželství se nemohou oddělovat, aniž by negativně ovlivňovaly duchovní život dvojice a neohrozily blaho manželství a budoucnost rodiny*“ (KKC, č. 2363). Na druhé straně rodiče při zodpovědném přístupu k plánování početí svých budoucích dětí musejí brát v úvahu mnoho okolností, které jejich rozhodování následně ovlivňují. Jedná se např. početnost

¹²² BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 63 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

¹²³ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace Instrumentum laboris*, č. 123 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

¹²⁴ Srov. Tamtéž, č. 121.

¹²⁵ II. Vatikánský koncil. *Pastorální konstituce Gaudium et spes*, O církvi v dnešním světě (7. prosince 1965), č. 50 [on line, cit. 2015-11-17]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html.

¹²⁶ Tamtéž, č. 50.

stávající rodiny nebo neustále se zvyšující finanční náklady spojené s výchovou a vzděláním svých potomků. Rychle rostoucí počet obyvatel v některých částech světa nutí zase vlády zemí, jichž se tato skutečnost týká, aby se nejrůznějšími způsoby snažily působit na obyvatele své země učinit takové rozhodnutí týkající se počtu dětí, které pomůže snížit porodnost v daném státě.

Za situace, kdy manželé nemohou nebo z jakýchkoliv důvodů nechtějí, aby došlo k početí nového lidského života, se mají zachovat tak, aby jejich konání bylo v souladu s Božím mravním řádem.

Pokud v lůně matky začíná růst nový život, je třeba se o něj starat již od prvopočátku, tedy ještě před jeho narozením. Jde o to vyloučit v době těhotenství všechny okolnosti, které by mohly negativně ovlivnit vývoj dosud nenarozeného dítěte.

5.2. Přirozené metody regulace porodnosti

V souvislosti s učením o otevřenosti k novému životu považuje církev za mravně dobré pouze takové metody regulace porodnosti, které vycházejí z přirozených biologických rytmů lidského organismu. Proto nabádá k prokazování si vzájemné tělesné lásky mezi manžely v neplodných obdobích, v nichž je přirozenou cestou zamezeno vzniku nového lidského života.¹²⁷ Přitom manželský styk stále zůstává otevřený možnosti početí dítěte.

Mnoho věřících se domnívá, že si mohou pro zabránění početí vybrat podle svého svědomí takovou metodu, která jim nejvíce vyhovuje.¹²⁸

Církev nemůže schvalovat způsoby, které nepřirozenou cestou úmyslně brání početí, i kdyby jejich cíl byl dobrý a byly považovány za menší zlo.¹²⁹

¹²⁷ Srov. PAVEL VI. Encyklika *Humanae vitae*, O správném řádu předávání lidského života (25. července 1968), č. 16 [on line, cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>.

¹²⁸ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 123 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

¹²⁹ Srov. PAVEL VI. Encyklika *Humanae vitae*, O správném řádu předávání lidského života (25. července 1968), č. 14 [on line, cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>.

„Vědečtí odborníci, hlavně v biologii, lékařství, sociálních vědách a psychologii mohou velmi posloužit dobru manželství a rodiny i uklidnění svědomí, spojí-li svá studia k tomu, aby důkladněji objasnili různé podmínky, které napomáhají mravně nezávadnému řízení porodnosti.“¹³⁰

5.3. Antikoncepce

Lidské tělo se všemi jeho přirozenými funkcemi je Boží výtvar a stejně jako ostatní Boží dílo je dobré. Předávání lidského života bylo svěřeno člověku samotným Stvořitelem. Lidská sexualita plní dvě základní funkce, kterými jsou dobro manželů a předávání nového života. Jedná se o funkce vzájemně neoddělitelné. Z tohoto důvodu je zasahování člověka do intimního spojení muže a ženy s cílem vyloučit početí nepřijatelné.

Používání antikoncepčních prostředků je v současné době v našem prostředí velmi rozšířené. Důsledkem je pak manželská nevěra, promiskuitní chování především mládeže, pohled na ženu jako na pouhý objekt uspokojení žádostivosti muže, celkový úpadek mravnosti.¹³¹

Používání terapeutických prostředků v první řadě jako léku k léčbě onemocnění, přičemž druhotným účinkem může být případná zábrana početí, není z pohledu církve zakázáno.¹³²

5.4. Děti: ano či ne?

V posledních letech se často hovoří o vymírání evropské civilizace, které je způsobeno nízkým počtem narozených dětí. Emancipace žen, větší příležitost vzdělání, možnost cestování, nechtít sebe samého omezovat, používání antikoncepčních prostředků, kladné přijímání bezdětnosti ze strany společnosti a mnohé další, to všechno

¹³⁰ II. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, O církvi v dnešním světě (7. prosince 1965), č. 52 [on line, cit. 2015-11-17]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html.

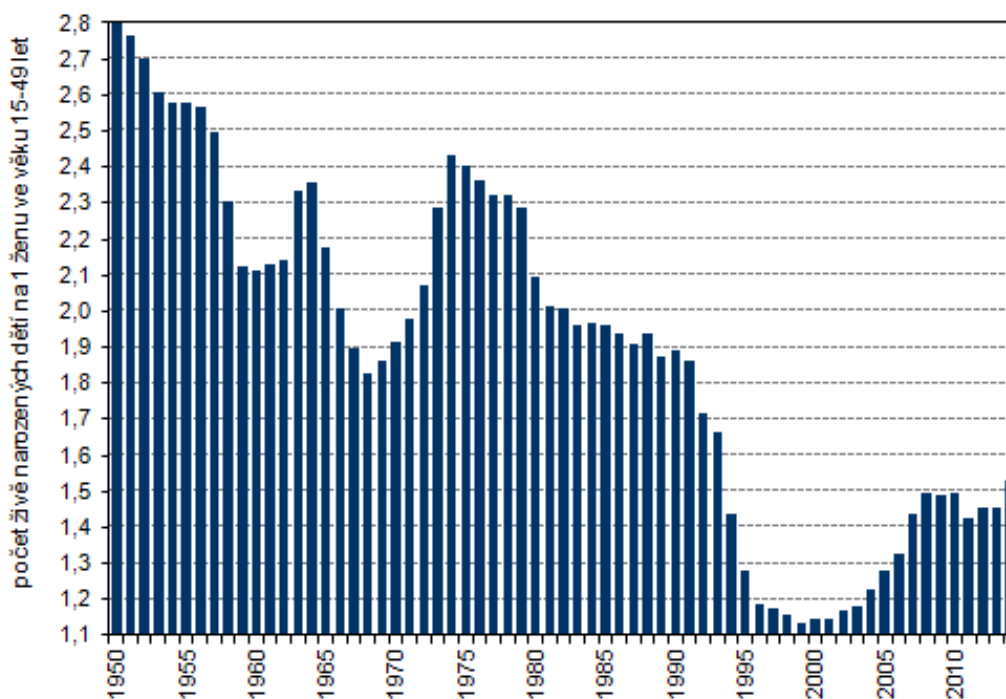
¹³¹ Srov. PAVEL VI. Encyklika *Humanae vitae*, O správném řádu předávání lidského života (25. července 1968), č. 17 [on line, cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>.

¹³² Srov. Tamtéž, č. 15.

jsou faktory, které vedou k tomu, že mnohé ženy odkládají mateřství na pozdější dobu anebo je zcela odmítají. Někteří lidé upřednostňují svoji práci a své koníčky před rodičovskými povinnostmi, jiní odmítají děti z důvodu, že nevěří ve své rodičovské schopnosti.¹³³ Z těchto důvodů je potřebné neustále „... zdůrazňovat, že děti jsou podivuhodným Božím darem, radostí pro rodiče i pro církev. Skrze ně Pán obnovuje svět.“¹³⁴

Přestože v České republice v roce 2014 meziročně stoupl počet živě narozených dětí, je dlouhodobě úhrnná plodnost připadající na jednu ženu neustále nízká – v roce 2014 to bylo 1,53 dítěte. Přitom pro udržení prosté reprodukce obyvatelstva se počítá 2,1 dítěte na jednu ženu. Vývoj v počtu narozených dětí na 1 ženu v naší republice vyjadřuje následující graf:¹³⁵

Graf 2: Úhrnná plodnost v letech 1950 - 2014

Zdroj: ČSÚ

¹³³ Srov. HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 117.

¹³⁴ BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 63 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

¹³⁵ *Úhrnná plodnost v letech 1950 – 2014*. [on line, cit. 2015-10-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/uhhrna_plodnost_v letech_1950_2014.

Častým jevem české společnosti jsou v posledních letech rodiny pouze s jedním dítětem.

Srovnání počtu narozených dětí v naší zemi ukazuje následující tabulka:¹³⁶

Tab. 2: Narození 2004 – 2014

Počet dětí	2004	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Narození celkem	97 929	118 667	117 446	108 990	108 955	107 117	110 252
Mrtvě narození	265	319	293	317	379	366	392
Živě narození	97 664	118 348	117 153	108 673	108 576	106 751	109 860
v tom: chlapi	50 262	60 368	60 220	55 789	55 536	54 702	56 410
dívky	47 402	57 980	56 933	52 884	53 040	52 049	53 450
Porody celkem	96 078	116 261	114 976	106 921	106 952	105 310	108 547

Pramen: ČSÚ

Navzdory výše uvedeným statistickým číslům většina české populace považuje děti za smysl lidského života a jeho naplnění; stejně tak naprostá většina Evropanů považuje za největší radost svého života, když mohou sledovat, jak děti rostou.¹³⁷ Mnohem méně dospělých (pouze více než dvě pětiny) však preferuje mínění, že žena musí být matkou, aby došlo k naplnění jejího poslání.¹³⁸ Názor na rodičovství profesora Trnavské univerzity vyjadřují následující myšlenky: „... *človek nachádza a uskutočňuje seba samého tým viac, čím viac seba prekračuje, sám na seba zabúda a sám seba rozdáva.*

¹³⁶ Srov. *Porodnost*. [on line, cit. 2015-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20554227/1300691504.pdf/7dfba571-e455-4abf-8817-868c72188a1c?version=1.0>.

¹³⁷ Srov. HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 110.

¹³⁸ Srov. Tamtéž, s. 111.

(...) Tak tedy môžeme vidieť početnú rodinu založenú na darovaní v láske jednoznačne ako požehnanie a pravé uskutočnenie človeka.¹³⁹

5.5. Obtíže při výchově dětí

Výchova dětí je základním právem a povinností rodičů. Stát a ostatní subjekty by měly tuto skutečnost respektovat. Člověk je ale tvor společenský, pohybuje se mezi lidmi a zde na něho působí další výchovní pracovníci. V oblastech, na které rodiče nestačí, nastupuje role státu a dalších institucí jako hlavních výchovných činitelů (např. školní vzdělávání). Všechny tyto subjekty by přitom měly úzce spolupracovat s rodiči, aby ve výchově a při řešení výchovných problémů postupovaly jednotně.

Rodina je místem, kde se dítěti dostává základních znalostí ve všech oblastech lidského života. Dítěti by měla být vštěpena láska k Bohu, na příkladném životě svých rodičů by si mělo nenásilnou formou osvojit láskyplný vztah mezi mužem a ženou, vztahy mezi sourozenci, širší rodinou, mělo by si osvojit základní mravní hodnoty, se kterými pak souvisí i postupná výchova v pohlavní oblasti. Právě náležitý příklad vlastních rodičů je pro správné formování dítěte velice důležitý. V rodinách, ve kterých jsou rodiče svým dětem dobrými vzory ve sféře mravní i náboženské, je položen základ pro osvojení si správného chování v uvedených oblastech lidského života, i když okolní světské názory jsou mnohdy protikladné.

V našich a dalších postkomunistických zemích se negativně na předávání víry novým generacím projevuje vliv bývalého režimu.¹⁴⁰ O to větší nároky jsou v této sféře kladeny na rodiče. Důležitou úlohu mohou u dospívající mládeže sehrát společenství jejich vrstevníků, v nichž mladí zjišťují, že být věřící je „normální“ i pro jejich stejně staré kamarády. Svoji úlohu mohou sehrát i církevní školy, ale těch je v našich podmínkách poměrně málo. Běžně rozšířeným způsobem komunikace mezi mládeží jsou sociální sítě, které je proto vhodné využít pro jejich evangelizaci.

¹³⁹ ŠARKAN, Martin (ed.). CSONTOS, Ladislav (ed.). Každé stvorenie je darom a požehnaním, osobitne človek In: *Rodina v súčasnom svete. Mnohodetná rodina – bremeno, alebo zdroj sily?* Trnava: Dobrá kniha 2008, s. 40.

¹⁴⁰ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris*, č. 137 [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

Jak již bylo řečeno, důležitou úlohu při předávání víry hraje příklad vlastních rodičů. Problémem pak je, pokud rodiče žijí ve vztahu, který církev nemůže uznat jako manželství. Zde je třeba při pastorači postupovat takovým způsobem, aby si dítě uvědomilo, že nesprávná je situace, ve které jeho rodiče žijí, avšak jeho maminku a tatínka jako osoby církev neodmítá.¹⁴¹

Nejčastěji se rodiče žijící v neregulérních situacích obracejí na církev s požadavkem udělení svátosti jejich dětem, ať už jde o křest anebo přijetí Eucharistie. Přípravu nutnou k přijetí svátosti považují mnohdy za pouhou nutnost a ztrátu času, nevyužívají ji anebo ani nemají zájem ji využít k vlastním růstu ve víře.¹⁴² Na druhou stranu existují rodiče, pro které je přijetí iniciačních svátostí jejich dětmi počátkem návratu k církvi, kteří nabízenou křesťanskou formaci využijí k vlastnímu prospěchu. Leckdy jsou to právě děti, které postupně přivádějí své rodiče k opětovnému životu podle evangelia.¹⁴³

Děti a mládež nenesou vinu na případné neregulérní situaci, pokud v ní jejich rodiče žijí. Z tohoto důvodu je třeba k nim přistupovat stejně jako k ostatním dětem, jejichž rodiče žijí v řádně uzavřeném manželství, dát jim možnost účastnit se veškerých pastoračních aktivit pro děti a mládež určených a po řádné přípravě jim umožnit přijetí svátosti smíření a Eucharistie.¹⁴⁴

Pastorační aktivity v místních církvích nejsou často dostačující a nejsou takového rozsahu, aby mohly obsáhnout pomoc v každé specifické situaci.¹⁴⁵ Je žádoucí učinit je atraktivními pro různé skupiny osob a provádět pastorači takovým způsobem, aby se působení na jednotlivé skupiny vzájemně prolínalo. Do těchto činností je vhodné zapojit celé církevní společenství. Specifickým způsobem je třeba postupovat při pastorači osob žijících ve smíšených manželstvích. Právě rozdílná víra je v těchto rodinách častou příčinou problémů a neshod mezi manžely.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat katechetům či manželským dvojicím, které pak mají na starosti pastorači kmotrů a kmoter. Kmotr a kmotra totiž zastávají důležitou

¹⁴¹ Srov. Tamtéž, č. 138.

¹⁴² Srov. Tamtéž, č. 142.

¹⁴³ Srov. Tamtéž, č. 137 a 146.

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž, č. 149 a 153.

¹⁴⁵ Srov. Tamtéž, č. 147.

úlohu při doprovázení dítěte nebo i dospělého člověka na jeho osobní cestě víry. Mnozí, kteří přijímají iniciační svátosti, si často ani neuvědomují jejich význam a nedokáží docenit hodnotu svátosti, kterou přijali. Taktéž kmotr a kmotra nejdnou nedoceňují a nechápou důležitost úkolu a odpovědnost, jež z kmotrovství plynou.

V budoucnu se nabízí otázka případné pastorační péče migrantů, k nimž bude třeba přistupovat vhodným způsobem a pastoračně je doprovázet při řešení problémů jim vlastních a pro ně specifických. Vystává např. možnost případných dvojic různého náboženského vyznání, které by mohly chtít vstoupit do manželství. *„Doprovázení migrantů vyžaduje zvláštní pastorační orientovanou na migrující rodiny a také na členy rodinného společenství, kteří zůstali na původním místě. To se má uskutečňovat rovněž pomocí specifické pastorační péče prováděné s ohledem na jejich kulturu, na jejich výchozí náboženskou a lidskou formaci a na duchovní bohatství jejich obřadů a tradic.“*¹⁴⁶

¹⁴⁶ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015), č. 23 [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

6. PROCES PROHLÁŠENÍ MANŽELSTVÍ ZA NEPLATNÉ

V současné době se setkáváme s mnoha lidmi, kteří své manželství uzavřeli kanonickou formou, ale jejich svazek se rozpadl. Leckteří z nich pak vstoupili do nového, civilním způsobem uzavřeného svazku, který ale z pohledu církve není manželstvím. Mnozí z nich jsou přesvědčeni, že jejich původní kanonicky uzavřené manželství nebylo od samého počátku platné a žádají od církve prohlášení tohoto manželství za neplatné. Často také počítají s tím, že následně vstoupí do nového, kanonickou formou uzavřeného manželství anebo u nového, již sekulárně uzavřeného manželství, požádají církev o jeho zplatnění. Ať už jsou problémy v původním manželství jakékoliv, v každém případě je třeba mít na mysli, že „... rozluka musí být pokládána za nejkrajnější prostředek, kdy se každý jiný pokus o nápravu ukázal bezvýsledným.“¹⁴⁷ Vždyť i sám Ježíš v tomto smyslu odpověděl farizeům: „Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo“ (Mt 19,8; srov. Mk 10,5 – 6).

Výsledkem soudního procesu, který se zabývá platností manželství, je dopátrat se pravdy, zda předmětné manželství bylo anebo nebylo z kanonického pohledu platně uzavřené. Zkoumá se tedy stav v době uzavření manželství. Situaci každého manželského páru je třeba pečlivě prozkoumat a objektivně posoudit. V žádném případě se nejedná o jednoduchou záležitost. „Konkrétně se při tomto řízení zkoumá, zda dotyčné manželství bylo uzavřeno způsobilými osobami, zda jejich souhlas k manželství splňoval náležité podmínky a zda bylo manželství uzavřeno náležitou právní formou.“¹⁴⁸

Podané žádosti ve věci prohlášení kanonické neplatnosti manželství církevní soud projednává v souladu s příslušnými ustanoveními Kodexu kanonického práva. Jedná se o kánony 1671 – 1691,¹⁴⁹ které se této problematice týkají především, přičemž poslední uvedený kánon stanoví, že „v ostatních věcech týkajících se způsobu řízení se použijí (...)

¹⁴⁷ JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992, č. 83.

¹⁴⁸ KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 82.

¹⁴⁹ Tyto kánony byly od 8. prosince 2015 nahrazeny novým zněním. Srov. FRANTIŠEK. Apoštolský list papeže Františka Mitis iudex dominus Iesus. In: *Apoštolské listy papeže Františka MITIS IUDEX DOMINUS IESUS a MITIS ET MISERICORS IESUS*. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, s. 7. „... cílem není usnadnit prohlášení neplatnosti manželství, ale zvýšit rychlost procesů a přiměřeně je zjednodušit...“ Tamtéž, s. 6.

kánony o řízení obecně a o řádném řízení sporném...“ (kán. 1691, § 3). Této oblasti se pak týkají kánony 1400 – 1500 (řízení obecně) a kánony 1501 – 1655 (řádné řízení sporné).

Další normou, která je církevnímu soudu v této problematice k dispozici, je instrukce *Dignitas connubii*.¹⁵⁰ Tato instrukce je pouze prováděcím předpisem, nemá tedy váhu zákona. Je však přehledně uspořádána a proto může být dobrým pomocníkem církevních soudů při jejich praktické činnosti.

Znalost pravdy o platnosti nebo neplatnosti manželství je velmi důležitá, neboť má vliv na případnou možnost volby nového stavu dané osoby, tj. na možnost či nemožnost uzavřít nové manželství, vstoupit do zasvěceného života, přijmout svěcení, které je podmíněno životem v celibátu apod.

Ve svém projevu k připravované synodě o rodině německý kardinál Walter Kasper nadnesl otázku týkající se právě soudního procesu ve věci prohlášení kanonické platnosti manželství: „*Je však možné se ptát, zda právní cesta, která však není iure divino (božského práva), nýbrž dějinně vyvinutým způsobem řešení, je jediným možným řešením, nebo zda by nebyly myslitelné jiné, více pastorační a duchovní cesty. Alternativním řešením by mohlo být, kdyby biskup pověřil duchovně a pastoračně zkušeného kněze coby penitenciáře či biskupského vikáře tímto úkolem.*“¹⁵¹

Naproti tomu americký kardinál Raymond Leo Burke tento proces, který je výsledkem dlouhodobého vývoje, obhajuje. Uvádí: „*Proto je důležité uvažovat o procesu, který se jako celek vyvíjel během staletí křesťanství. Dodržování procesních pravidel zaručuje objektivitu procesu a brání zbytečným komplikacím a sporům i škodlivým zmatkům. Je třeba mít na paměti, že jednotlivé prvky procesu se vyvíjely po staletí, aby se zajistilo, že proces dosáhne správného cíle, tj. pravdy o údajné neplatnosti manželství.*“¹⁵² Je toho názoru, že skutečnou pravdu je třeba hledat pečlivě a ne

¹⁵⁰ PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. Instrukce *Dignitas connubii* (25. ledna 2005) [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Dignitas_Connubii_Brno_DCS.pdf.

¹⁵¹ KASPER, Walter. *Evangelium o rodině. Úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 39.

¹⁵² DODARO, Robert (ed.). *Proces ve věci prohlášení kanonické neplatnosti manželství jako hledání pravdy*. In: *Setrvat v pravdě Kristově. Manželství a svatě přijímání v Katolické církvi*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 153.

v rychlém správním řízení. Samotný soud pak prokazuje věřícím pastorační lásku právě tím, že se snaží objektivně posoudit jejich situaci a najít pravdu. Práce soudu nesmí vzbudit podezření, že by jeho hlavním záměrem bylo rychle napomoci účastníkům řízení k možnosti uzavřít nový církevní sňatek.¹⁵³ Skutečným cílem soudu je dosažení spravedlivého výsledku řízení, tj. zjistit pravdu.

Rozsudek o neplatnosti manželství musel být donedávna vyřčen dvěma soudními instancemi, které se musely na svém výroku shodnout (kán. 1682, ve znění platném do 07.12.2015). V současné době stačí výrok pouze jedné soudní instance (kán. 1679). Za přesně stanovených podmínek lze použít zkrácené manželské řízení před biskupem (kán. 1683 – 1687). Pouze ve výjimečných případech může být rozsudek vynesena platně soudem první instance v rámci listinného řízení (kán. 1688 - 1690).

6.1. Žaloba

Aby se církevní soud mohl zabývat otázkou neplatnosti konkrétního manželství, musí k tomu dostat podnět. Tento impuls může vycházet od jednoho z manželů anebo od některého ze soudních oficiálů. To se děje v případě, že nelze manželství zplatnit a informace o jeho neplatnosti veřejnost zná.¹⁵⁴

Mnozí lidé nevědí, jakým způsobem požádat soud, aby se přezkoumáním platnosti jejich rozpadlého manželství zabýval. Nemají znalost o tom, co všechno je třeba do žaloby uvést. Mají povědomí o praxi civilních soudů, které řeší manželské případy na základě aktuální nefunkčnosti a situace konkrétního manželství v současném okamžiku, a často nevědí, že církevní soudy zkoumají platnost manželství v okamžiku jeho uzavření. Z tohoto důvodu u církevního soudu mohou získat právní poradenství o možnosti podání případné žaloby i informace o tom, jakým způsobem mají postupovat.¹⁵⁵ Přitom není třeba se obávat jakékoliv podjatosti soudu, neboť pracovníci soudu, zabývající se touto

¹⁵³ Srov. Tamtéž, s. 155.

¹⁵⁴ Srov. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: OP Krystal, 2006 a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 188.

¹⁵⁵ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. Instrukce *Dignitas connubii* (25. ledna 2005), č. 113 § 1 [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Dignitas_Connubii_Brno_DCS.pdf.

činností, pak nesmějí vykonávat v daném případě pozici soudce ani obhájce tohoto manželského svazku.¹⁵⁶

Podaná žaloba musí obsahovat všechny předepsané náležitosti (kán. 1504), aby byla způsobilá k projednání. Kromě toho musí být podána u soudu, který je k jejímu projednání příslušný (kán. 1672), jinak bude odmítnuta (kán. 1505). Většina lidí si pro neznalost dané problematiky žalobu nenapíše tak, aby ji soud mohl projednávat, a proto využívá služeb advokáta, který jim žalobu na základě jimi poskytnutých informací sepíše a oni její pravdivost stvrdí svým podpisem.¹⁵⁷ Vždy je třeba postupovat tak, aby žalující žalobě rozuměl a tím měl i možnost aktivní obhajoby.

6.2. Soudní proces

Před vlastním projednáváním každého případu musí soud seznámit stranu, která nepodala žalobu, se skutečností, že obdržel žádost o prohlášení manželství za neplatné, dále pak s pochybnostmi o platnosti manželství, které vedly žalující stranu k podání žaloby. Tímto seznámením získává druhá strana dostatek informací k tomu, aby se mohla k žalobě vyjádřit. Často je třeba sdělit účastníkům řízení základní informace o průběhu procesu, jakož i základní vlastnosti a cíle kanonicky uzavřeného manželství tak, jak je na ně pohlíženo ze strany církve. Úkolem soudce je pokusit se najít nejdříve možnost nějakým způsobem manžele usmířit. Není-li to možné, má je vyzvat alespoň k respektování se navzájem a slušnému chování vůči sobě, neboť napadání jedné strany druhou a někdy až nevybíravým způsobem svalování viny na druhou stranu proces značně znepríjemňuje nejen samotným manželům, ale i soudním úředníkům. Úkolem soudce je rovněž na základě konkrétních skutečností rozhodnout, zda se případ bude projednávat v řádném soudním řízení nebo ve zkráceném řízení před biskupem (kán.1676, § 2). V případě řádného soudního řízení soudce musí jmenovat soudní senát a s jeho složením seznámit obě strany včetně obhájce svazku (kán 1676, § 3).

Nejdelší a velmi obtížnou částí soudního procesu bývá důkazní řízení. Při něm je dána oběma stranám možnost se k neúspěšnému manželství vyjádřit a přednést své vlastní

¹⁵⁶ Srov. Tamtéž, č. 113 § 2.

¹⁵⁷ Srov. KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 87.

stanovisko a svůj osobní pohled na důvody vedoucí k rozpadu manželství. Kromě zúčastněných stran dochází i k výslechům svědků. Tato část procesu může být velmi emocionální, neboť u manželů znovu ožívají vzpomínky na již jednou prožitou bolest a zklamání, někdy může naopak dojít k jistému pocitu osvobození a uvolnění z toho, že se se svým trápením někomu mohli svěřit. Zde je velký požadavek na pastorační přístup soudních úředníků, i když vlastní pastorační pomoc by měla probíhat odděleně od soudních výslechů, např. ze strany pracovníků diecézního centra pro rodinu nebo faráře farnosti, do níž daný účastník řízení patří.

Účastníkem každého soudního řízení, zabývajícího se údajnou neplatností manželství, musí být obhájce manželského svazku. Ten přitom nikdy a v žádném případě nesmí činit nic ve prospěch této údajné neplatnosti.¹⁵⁸ Jeho povinností je naopak platnost uzavřeného manželství hájit při zachování pravdy. V praxi se však bohužel vyskytují soudy, u kterých obhájce plní své povinnosti pouze formálně, procesu se pravidelně neúčastní a tím tedy ztrácí i možnost řádným způsobem manželský svazek obhajovat.¹⁵⁹ „Ještě horší (...) je praxe některých obhájců svazku, kteří argumentují ve prospěch neplatnosti manželství a v některých případech výslovně prohlašují, že svazek, který by měli hájit, neexistuje!“¹⁶⁰

Žalující strana má jistě své důvody učinit vše pro bezproblémový průběh soudního řízení, zatímco žalovaná strana může mít nejrůznější důvody nespolupracovat se soudními úředníky, výslechů se neúčastnit a celý proces ignorovat. V tomto případě je strana, která se bez omluvy nedostaví či neodpoví na předvolání, prohlášena za nepřítomnou, a v řízení se pokračuje i bez její nepřítomnosti až do vynesení rozsudku, neboť žalující strana má právo na projednání žaloby, kterou podala. V této souvislosti je vhodné podotknout, že je třeba vyvinout úsilí o to, aby žalovaná strana využila svého práva se k celé záležitosti vyjádřit a vnést na celou kauzu svůj pohled. Soud tímto

¹⁵⁸ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. Instrukce *Dignitas connubii* (25. ledna 2005), č. 56 § 5 [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Dignitas_Connubii_Brno_DCS.pdf

¹⁵⁹ Srov. DODARO, Robert (ed.). *Proces ve věci prohlášení kanonické neplatnosti manželství jako hledání pravdy*. In: *Setrvat v pravdě Kristově. Manželství a svaté přijímání v Katolické církvi*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 166.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 166.

způsobem může získat důkazní prostředky, které žalující strana neuvádí, což mu může lépe pomoci dopátrat se pravdy.

Po shromáždění všech důkazů mají obě strany včetně obhájce svazku možnost do soudního spisu nahlédnout. Každá ze stran je tímto způsobem informována o pohledu druhé strany na problematiku jejich rozpadlého manželství. Často se jedná o informace pro ně známé, jindy však může dojít k nepříjemnému překvapení. Tato situace může v některých případech narazit na problémy a nevybíravé chování některé ze zúčastněných stran. S takovýmto chováním musí soudce počítat a proto má po zvážení konkrétní situace a znalostí o účastnících řízení možnost některé informace nezveřejňovat – přitom však musí brát v úvahu právo obou stran na svoji obhajobu (kán. 1598, § 1).¹⁶¹ Pohled druhé strany může být přínosným podnětem k zamyšlení se nad vlastním životem a ke snaze vyvarovat se v budoucnosti chyb a nedostatků, jež mohly být jednou z příčin narůstajících neshod v manželství.

Po seznámení se se spisovým materiálem mají zúčastněné strany možnost předložit soudu ještě další důkazy anebo navrhnout výslech dalších svědků. Jestliže této možnosti nevyužijí, dojde k uzavření celého případu. Rozhodnutí soudu, ať již pozitivní nebo negativní, je sděleno účastníkům řízení formou rozsudku. Jestliže proti rozsudku první soudní instance není v dané lhůtě podáno odvolání, stává se vykonatelným (kán.1679). Do 07.12.2015 se musely na výroku o neplatnosti shodnout dvě soudní instance (kán. 1682 ve znění platném do 07.12.2015).

Právě dvojí rozhodování o téže záležitosti bylo v souvislosti se zasedáním biskupské synody často diskutováno. Zastánci tohoto postupu argumentovali, že je-li řízení v první instanci správně zahájeno, řádně projednáno, rozhodnutí jasně formulováno a odůvodněno, nejsou-li nedostatky ve spisovém materiálu, pak nic nebrání tomu, aby souhlasné rozhodnutí druhé instance bylo vydáno v krátkém časovém období.¹⁶²

¹⁶¹ „V případě ohrožení pověsti druhých, nebezpečí roztržky a veřejného pohoršení může soudce podmínit zveřejnění akt složením přísahy nebo příslibu, že strana nezneužije získané vědomosti jinak než ke své vlastní obhajobě u církevního soudu. Odmítnutí přísahy nebo příslibu opravňuje soudce odejmout straně možnost, aby se seznámila s nějakou konkrétní částí spisu.“ KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 90.

¹⁶² Srov. DODARO, Robert (ed.). *Proces ve věci prohlášení kanonické neplatnosti manželství jako hledání pravdy*. In: *Setrvat v pravdě Kristově. Manželství a svaté přijímání v Katolické církvi*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 168.

Přezkoumáním rozsudku druhou instancí navíc soudci získávali jistotu, že manželskou kauzu posoudili spravedlivě a správně, že nepřehlédli nějaký důkaz, který by měl za následek opačný rozsudek. Tento způsob rozhodování je také vybízel k opravdu pečlivé práci.

Projednávání manželských kauz klade na soudce vysoké požadavky. Musejí být důvěryhodní, oddaní církevnímu učení, náležitě připravení studiem. Svě zkušenosti získávají praxí. Je důležité, aby soudce nejednal stroze a pouze formalisticky ve snaze přísně dodržovat literu zákona, ale „... jednotlivá kanonická ustanovení se mají zachovávat při dodržení kanonické umírněnosti – *servata aequitate canonica* – a se zřetelem na spásu duší, která musí být nejvyšším zákonem v církvi.“¹⁶³

Naproti tomu ani není možné se uchýlit k subjektivnímu pohledu na danou problematiku, ale každý případ je nutno objektivně posoudit s přihlédnutím ke specifčnosti problémů každého jednotlivého manželství a přitom se neodchýlit od závazných kanonických ustanovení.

6.3. Zkrácené manželské řízení před biskupem

Možnost projednávat manželské kauzy tímto způsobem je poměrně nová a je výsledkem požadavků nedávno ukončeného mimořádného zasedání biskupské synody. Kánony týkající se tohoto postupu byly zavedeny Apoštolským listem „Motu proprio“ papeže Františka *Minis iudex dominus Iesus* a vstoupily v platnost 08.12.2015. List vychází ze skutečnosti, že „... sám biskup je ve své církvi, jejímž pastýřem a hlavou je ustanoven, z téhož důvodu soudcem pro věřící, kteří jsou mu svěřeni.“¹⁶⁴

Biskup může soudit kauzy projednávající neplatnost manželství v případě, že žádost podali oba manželé nebo s ní alespoň oba souhlasí a zároveň byly předloženy dostatečně zřetelné důkazy, že se opravdu jedná o neplatnost manželství (kán. 1683).

¹⁶³ KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006, s. 93. Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. Instrukce *Dignitas connubii* (25. ledna 2005), č. 308 [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Dignitas_Connubii_Brno_DCS.pdf.

¹⁶⁴ FRANTIŠEK. Apoštolský list papeže Františka *MITIS IUDEX DOMINUS IESUS*. In: *Apoštolské listy papeže Františka MITIS IUDEX DOMINUS IESUS a MITIS ET MISERICORS IESUS*. Brno: Akademie kanonického práva, 2015, s. 6.

Získá-li biskup během soudního řízení morální jistotu, že manželství je opravdu neplatné, vydá rozsudek. Pokud tuto jistotu nezíská, předá kauzu k projednání v rámci řádného soudního řízení (kán. 1687, § 1). Proti rozsudku biskupa se mohou strany odvolat.

6.4. Listinné řízení

Předloží-li žalující strana listiny, ze kterých je bezpečně zřejmé, že v době uzavření manželství existovala zneplatňující překážka nebo nebyla dodržena zákonná forma a zároveň je s jistotou zjištěno, že nebyla udělena dispens anebo existovala vada platného zmocnění zástupce a po předvolání obou stran není zjištěn rozpor a nikdo nemá žádné námitky, je možnost za této situace v přítomnosti obhájce manželského svazku prohlásit manželství za neplatné (kán. 1688). Jedná se o tzv. listinné řízení, které lze použít při splnění shora uvedených podmínek místo dlouhého řádného soudního řízení.

Obhájce svazku nebo strana, která se cítí být rozsudkem poškozena, může proti němu podat odvolání k soudu druhé instance, jestliže se rozumně domnívá, že splnění podmínek nebylo prokázáno s dostatečnou jistotou (kán. 1689).

Jestliže proti rozsudku první soudní instance nebylo podáno odvolání, nabývá tento platnosti.

6.5. Pastorační péče po vynesení rozsudku

Vynesením rozsudku se sice uzavírá jedna životní etapa zúčastněných stran, ale zároveň se otevírá etapa další, ve které se účastníci musí s nastalou situací vyrovnat, ať už je výrok jakýkoliv.

Je-li výrok soudu negativní a platnost manželství je tím potvrzena, vyvstávají otázky týkající se konkrétního manželství. Jakým způsobem spolu dále žít? Mají ke společnému životu manželé ochotu? Chtějí znovu hledat společnou cestu? Je to ještě vůbec možné? Čekal-li někdo kladný rozsudek a předpokládal, že po jeho vynesení uzavře nové manželství kanonickou formou, jak se k rozhodnutí soudu postaví? Bude je respektovat nebo uzavře nové manželství pouze civilním způsobem? Pokud již v civilně uzavřeném manželství žije a chtěl-li požádat církve o jeho zplatnění, jakým způsobem

bude dále žít? Ovlivní rozsudek soudu takového člověka v jeho postoji k církvi? Jaká bude nadále jeho křesťanská víra?

V případě kladného rozhodnutí soudu má člověk možnost vstoupit do nového manželského svazku či požádat o zplnění již uzavřeného civilního manželství, přijmout svátost svěcení či složit řeholní sliby apod.

V případě prohlášení manželství za neplatné se někdy člověku uleví. I v tomto případě však zůstávají bolestné rány z předchozího vztahu. Pokud se v manželství narodily děti, zůstává také otevřena otázka jejich výchovy a starosti o jejich výživu.

Pastorační péče v tomto období není vůbec jednoduchá. Je úkolem nejen faráře, ale i celého farního společenství. Významnou roli v ní mohou zastat i centra péče o rodinu, v nichž jsou odborně vyškolení pracovníci velkým přínosem pro každého jednotlivého bývalého manželského partnera. Psychoterapeutická péče je žádoucí pro zdárné zvládnutí této nelehké životní etapy. Ke každému je třeba přistupovat individuálním způsobem, neboť každý člověk je jedinečný a každý zvládá svoji životní situaci způsobem sobě vlastním.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo kriticky nahlédnout na instituci manželství a rodinu, zamyslet se nad jejich postavením v současné společnosti a nastínit momenty, jež mají vliv na jejich krizi. Že se jedná o problematiku velmi aktuální je zřejmé i z nedávné biskupské synody o rodině, jejímž tématem bylo „*Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě*“.

Každý člověk vzešel (alespoň zatím v naprosté většině případů) ze vzájemného spojení muže a ženy. Na svět přišel jako tvor, který po narození není schopný samostatného života, ale je zcela závislý na péči svých rodičů. Ta by pro jeho plný rozvoj měla zahrnovat velké množství lásky a není otázkou pouze krátkého časového období. Z toho plyne nutnost trvalého láskyplného svazku muže a ženy. Jen ten může být zárukou dobře fungující rodiny, v níž pak dítě vyrůstá a dozrává v dospělého jedince.

V dnešním světě však existuje mnoho dětí, kterým je právo vyrůstat v milující rodině upřeno. Jejich rodiče se dostali do situace, kdy už nechtějí nebo ani nemají sílu své vzájemné problémy řešit a jejich svazek se rozpadá. Jiní rodiče zase žijí ve svazku, který není v souladu s Božím záměrem. Mnozí si to ani neuvědomují anebo mají na vzájemné soužití muže a ženy (popř. soužití dvou osob stejného pohlaví) svůj názor a ten nechtějí měnit. To vše má vliv na jejich děti. Ty nevyrostají v bezpečném prostředí domova, chybí jim táta či máma a nemají vzor rodiny, který by pak mohli přenášet v dospělosti do své vlastní rodiny. Začarovaný kruh se tak roztáčí... Samozřejmě tato situace neznamená, že každý, kdo v dobře fungující rodině nevyrostal, je neschopen dobře fungující rodinu vytvořit. Každopádně si však do dospělosti přináší v tomto ohledu určitý handicap.

Snahou církve je podporovat ta manželství a rodiny, v nichž se partneri snaží žít v souladu s ideálem rodiny a vytvářet tak svým dětem prostředí, ve kterém se každému členu dobře žije a do něhož se rád vrací. Taková manželství jsou ukázkou toho, že lze prožít s jedním partnerem celý svůj život a že je to normální. Takový vztah se ovšem musí budovat a k tomu je potřebná ochota obou stran. Dobrý příklad nám všem v tomto směru dala svatá rodina Marie, svatého Josefa a Ježíše.

To ovšem neznamená, že by církve zapomínala na ty, kterým se žít v souladu s tímto ideálem nedaří. Snaží se o ně pečovat vhodnou pastoračí a všemožně jim pomáhat.

V žádném případě je neodsuzuje, i když s jejich stylem života často nemůže souhlasit. Důležitou úlohu v těchto případech sehrává konkrétní farní společenství. Lidé žijící ve svazku, který církev nemůže nazvat manželstvím, by se neměli cítit osamoceni nebo postaveni vně svého farního společenství. To by jim mělo pomáhat podle jejich situace a skutečných potřeb a v neposlední řadě se za ně modlit, aby se milosrdný Bůh dotkl jejich srdce a přivedl je ke správnému způsobu života. Ne všude se však tak děje.

POUŽITÁ LITERATURA

AUGUSTIN. *Aurelius Augustinus. Říman – člověk – světec. S úvodní studií prof. Radislava Hoška.* Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-305-1.

BENEDIKT XVI. Encyklika *Deus caritas est*, O křesťanské lásce (25. prosince 2005). Praha: PAULINKY, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

BENEDIKT XVI. Encyklika *Caritas in veritate*, O integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě (29. června 2009) Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) podle ekumenického vydání z roku 1985. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BRUGUES, Jean-Louis. Základy pastorační péče o homosexuální osoby. In: *Homosexualita a křesťanská antropologie.* Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998. ISBN neuvedeno.

Direktář k provádění ekumenických principů a norem. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995. ISBN neuvedeno.

DODARO, Robert (ed.). *Setrvat v pravdě Kristově. Manželství a svaté přijímání v Katolické církvi.* Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-33-3.

DOLISTA, Josef. *Naděje vložená do manželství.* Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 1994. ISBN neuvedeno.

FRANTIŠEK. Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*, O hlásání evangelia v současném světě (24. listopadu 2013). Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

FRANTIŠEK. *Apoštolské listy papeže Františka MITIS IUDEX DOMINUS IESUS a MITIS ET MISERICORS IESUS.* Brno: Akademie kanonického práva, 2015. ISBN 978-80-906025-3-3.

FRANTIŠEK. Encyklika *Lumen fidei*, Světlo víry (29. června 2013). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-741-6.

GIRGIS, Sherif. ANDERSON, Ryan T. GEORGE, Robert P. *Čo je to manželstvo? Obhajoba zväzku muža a ženy.* Ivanka pri Dunaji: Kolégium Antona Neuwirtha, 2013. ISBN 978-80-970546-3-2.

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-020-9.

HRDINA, Antonín. *Texty ke studiu kanonického práva.* Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998. ISBN 80-7082-419-0.

JAN PAVEL II. Apoštolská adhortace *Familiaris consortio*, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě (22. listopadu 1981). Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

JAN PAVEL II. *Dopis rodinám*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1994. ISBN neuvedeno.

KASPER, Walter. *Evangelium o rodině. Úvodní projev k připravované synodě o rodině*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-832-1.

KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-85959-28-3.

KAŠNÝ, Jiří. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. ISBN 80-704-921-5.

Katechismus katolické církve. 2. vyd., v Karmelitánském nakladatelství 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY. *O pastorácii rozvedených a znovuzosobášených*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha – VOJTECH spol. s r. o., 2014. ISBN 978-80-8161-096-7.

KUBY, Gabriele. *Gender. Nová ideologie ničí rodinu*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-18-0.

LAUN, Andreas (ed.). *Homosexualita z katolického pohledu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2003. ISBN 80-7266-138-8.

MIRAS, Jorge. BAÑARES, Juan Ingacio. *Manželství a rodina*. Pardubice: Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s., 2014. ISBN 978-80-903864-9-5.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: OP Krystal, 2006 a Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-85929-83-X (Krystal OP) a 80-7195-065-3 (Karmelitánské nakladatelství).

PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘEŠŤANŮ. *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995. ISBN neuvedeno.

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Příprava na svátost manželství* (13. května 1996). Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2001. ISBN neuvedeno.

PAVEL VI. Apoštolská adhortace *Evangelii nuntiandi*, Hlásání evangelia (8. prosince 1975). Praha, Zvon 1990. ISBN 80-7113-159-8.

PÉREZ-SOBA, Juan, José. *Pastorační péče o rodiny. Od pastoračních programů k rozvoji života*. Brno: Akademie kanonického práva, 2015. ISBN 978-80-906025-0-2.

Slovo nádeje. Formy spirituality katolíků, kteří žijí v nesvatostním manželství. Trnava: Dobrá kniha, 2010. ISBN 978-80-7141-698-2.

SULLEROTOVÁ, Evelyne. *Krize rodiny*. Praha: Karolinum- nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-7184-647-3.

Svatební obřady: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-987-1.

ŠARKAN, Martin (ed.). CSONTOS, Ladislav (ed.). *Rodina v súčasnom svete. Mnohodetná rodina – bremeno, alebo zdroj sily?* Trnava: Dobrá kniha 2008, roč. IV., s. 31 - 40. ISBN 978-80-7141-630-2.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a církevní právo*. Praha: Jan Kregl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997. ISBN 80-902045-2-X.

WEST, Christopher. *Teologie těla pro začátečníky. Stručný úvod do sexuální revoluce Jana Pavla II.* 2. vyd. Praha: PAULÍNKY, 2010. ISBN 978-80-86949-18-5.

ZVĚŘINA, Josef. Člověk jako muž a žena. *Teologické texty*, říjen 1994, roč. 4., č. 5 (50*), str. 148 – 150. ISSN 0862-6944.

ŽÁK, Vladislav. *Na počátku. Výklad knihy Genesis*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1990. ISBN 80-85013-10-X.

JINÉ ZDROJE

BISKUPSKÁ SYNODA. Pastorační výzvy pro rodinu v podmínkách evangelizace *Instrumentum laboris* [on line, cit. 2015-06-04]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/182/020522.pdf?seek=2>.

BISKUPSKÁ SYNODA. *Závěrečná zpráva biskupské synody pro Svatého otce Františka* (24. října 2015) [on line, cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>.

BOTEK, Libor. ORLITA, Karel. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby brněnské diecéze a katechetický kurz* [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Manzelske_pravo.pdf.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. List *Homosexualitatis problema*, O pastorační homosexualitě osob (1. října 1986). [on line, cit. 2015-07-28]. Dostupné z: http://www.kebrle.cz/katdocs/Homosexualitatis_Problema.htm.

Nesezdaná soužití – 2011 [on line, cit. 2015-07-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nesezdana-souziti-2011-ti6wlv4y3r>.

PAPEŽSKÁ RADA PRO LEGISLATIVNÍ TEXTY. Instrukce *Dignitas connubii* (25. ledna 2005) [on line, cit. 2015-11-03]. Dostupné z: http://brno.biskupstvi.cz/cirkevnisoud/files/dokumenty/Dignitas_Connubii_Brno_DC_S.pdf.

PAVEL VI. Encyklika *Humanae vitae*, O správném řádu předávání lidského života (25. července 1968) [on line, cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/HumanaeVitae.htm>.

PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU. *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“* [on line, cit. 2015-10-02]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000499.pdf>.

Partnerské svazky osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě [on line, cit. 2015-07-28], s. 6. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/partnerske-svazky-osob-stejneho-pohlavi-v-ceske-republice-a-v-evrope-n-7zdlf33hnf>.

Porodnost. [on line, cit. 2015-10-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20554227/1300691504.pdf/7dfba571-e455-4abf-8817-868c72188a1c?version=1.0>.

SKOBLÍK, Jiří. *K fakticky existujícím soužitím* [on line]. Poslední aktualizace 28.11.2005 [cit. 2015-10-02]. Dostupné z: http://ktf.cuni.cz/~skoblik/komentare/fakticka_souziti.htm.

SKOBLÍK, Jiří. *Několik poznámek k homiletice na etické téma* [on line, cit. 2015-07-26]. Dostupné z: <http://www.pastorace.cz/Knihovna/17-Nekolik-poznamek-k-homiletice-na-eticke-tema.html>.

Souhrn z tiskové konference papeže Františka [on line, cit. 2015-07-25]. Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18637>.

Úhrnná plodnost v letech 1950 – 2014. [on line, cit. 2015-10-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna_plodnost_v letech_1950_2014.

II. Vatikánský koncil. Pastorální konstituce *Gaudium et spes*, O církvi v dnešním světě (7. prosince 1965) [on line, cit. 2015-11-17]. Dostupné z: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html.

PŘEHLED PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Zákon č. 320/1919 Sb., ze dne 22. května 1919, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ANOTACE

Příjmení a jméno:	Smíšitelová Helena
Instituce:	Katedra systematické teologie Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Název práce:	Manželství a rodina z pohledu synody o rodině a jejich obnova podle závěrů synody The marriage and the family from the perspective of the synod on the family and their renewal according to the conclusions of the synod
Vedoucí práce:	ThLic. ICLic. Vladimír Filo
Počet stran:	67
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	38

Klíčová slova: manželství, rodina, děti, rodiče, pastore, muž, žena, láska, jednota, nerozlučitelnost

Tato práce pojednává o vzájemném soužití muže a ženy v manželství, o jejich následném rodičovství a o soužití osob ve svazcích, které církev manželstvím nazvat nemůže. První část se zabývá manželstvím a rodinou podle Božího plánu, tedy ideálním stavem, podle něhož bychom se měli všichni snažit své vztahy uspořádat. Druhá část sleduje manželství a rodinu z pohledu církevní nauky a následující část jejich pastore. Čtvrtá část pojednává o neregulérních vztazích, v nichž lidé žijí. Přestože církev s těmito svazky nemůže souhlasit, lidi v nich žijící neodsuzuje a věří v Boží milosrdenství. Děti jsou vyvrcholením manželské lásky. Právě rodičovství a problematice s ním spojené se věnuje pátá část práce. Závěrečná část je věnována těm, jejichž manželství ztroskotalo - pojednává o procesu prohlášení manželství za neplatné.

ANNOTATION

The marriage and the family from the perspective of the synod on the family and their renewal according to the conclusions of the synod

Key words: marriage, family, children, parents, pastoral care, man, woman, love, unity, inseparability

This diploma thesis discusses the coexistence of a man and a woman in marriage, their subsequent parenthood and the cohabitation in unions which the church cannot call the marriage. The first part of this thesis deals with the marriage and the family according to God's plan, which means the ideal state according to which all of us strive to organise our relationships. The second part follows the marriage and the family from the perspective of the religious doctrine and the following part follows their pastoral care. The fourth part deals with irregular relationships in which people live. Although the church cannot agree with these unions it does not condemn those living in these unions and believes in mercy of God. The children are the culmination of marital love. The parenting and the issues associated with it are addressed in the fifth part. The final part is devoted to those whose marriage has failed – it discusses the process of annulment of the marriage.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Partneri podle typu domácnosti a náboženského vyznání (v %), 2011.....34

Graf 2: Úhrnná plodnost v letech 1950 – 2014.....46

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Osoby žijící v partnerském svazku s osobou stejného pohlaví podle typu svazku a náboženského vyznání, 201139

Tab. 2: Narození 2004 – 201447